

# FELNÖTTKÉPZÉSI FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK HATÁRON INNEN ÉS TÚL



**ULLPONT**  
Kulturális Egyesület

Takács-Miklósi Márta – Márkus Edina – Máté-Szabó Barbara  
(szerk.)

# **Felnőttképzési fejlesztési lehetőségek határon innen és túl**

Módszertani-szakmai összegzés és szakmai ajánlás

Debrecen

2019



## Kiadói adatok

Felelős kiadó: Nullpont Kulturális Egyesület

Projektnev: Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás

ISBN 978-615-00-7285-2

Projektszám: EFOP-5.2.2-17-2017-00066

Műszaki szerkesztő, tipográfus: Pete Balázs

Borító tervezője: Pete Balázs

Nyomdai munkák: Kapitális nyomda

Könyv formátuma: A5 méret

Könyv terjedelme: 76

Betűtípus: Arial

## Szakmai lektorok:

Dr. T. Molnár Gizella – I., II.1, III.1., IV. fejezet

Dr. Engler Ágnes – II.3., III.3. fejezet

Dr. Kenyeres Attila Zoltán – II.2., III.2. fejezet

Dr. Németh Balázs – II. 4, III.4. fejezet

**SZÉCHENYI** 2020



MAGYARORSZÁG  
KORMÁNYA

Európai Unió  
Európai Szociális  
Alap



**BEFEKTETÉS A JÖVŐBE**



# TARTALOMJEGYZÉK

<b>I. A módszertani-szakmai összegzés és szakmai ajánlás célja, bemutatás .....</b>	<b>7</b>
I.1. A kárpát-medencei magyarság .....	8
I.2. Oktatás, képzés és színterei.....	11
<b>II. Szakmai ajánlások négy országban .....</b>	<b>15</b>
II.1. A magyarországi oktatási rendszer .....	15
II.2. A romániai magyarság oktatási rendszere .....	19
II.3. A szlovákiai magyarság oktatási rendszere .....	26
II. 4. Az ukrajnai magyarság oktatási rendszere.....	32
<b>III. A kutatásban részt vevő szervezetek bemutatása .....</b>	<b>40</b>
III.1. Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete .....	40
III.2. Sylvester Dénes Egyesület az Udvarhelyszéki Felsőfokú Oktatásért .....	44
III. 3. Nagykapos és Vidéke Társulás .....	50
III. 4. Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata .....	59
<b>IV. Záró gondolatok .....</b>	<b>66</b>
<b>Felhasznált irodalom .....</b>	<b>67</b>



# **I. A MÓDSZERTANI-SZAKMAI ÖSSZEGZÉS ÉS SZAKMAI AJÁNLÁS CÉLJA, BEMUTATÁSA**

*összeállította: Dr. Takács-Miklósi Márta*

A „*Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás – kelet-közép-európai tapasztalatok*” című EFOP-5.2.2-17-2017-00066 azonosítószámú projekt alapvető célja a felnőttképzés, felnőtt tanulás nem formális intézményrendszerének, jogi szabályozásának, mennyiségi és minőségi jellemzőinek, helyzetének megismerése a partnerországokban: Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában. A megvalósítás során összpontosítunk a társadalmi felzárkózásra fókuszáló felnőttek képzését megvalósító programokra, ezek megismerése és a partnerországok szakembereivel való megismertetése, adaptációk kidolgozására mind a négy országban. A felnőtt tanulás nem formális, kulturális és közösségi módozatait, annak hatását, ezeken a területeken jó gyakorlatokat vizsgálunk.

A tanuláshoz való jog alapjogként jelenik meg a magyarországi és nemzetközi jogszabályi környezetben is. A projekt ahhoz kíván hozzájárulni, hogy a nemzetközi jó gyakorlatok megismerésével, összehasonlításával, bemutatásával és adaptációjával olyan jó példákat mutasson be, amelyek a tanuláshoz való hozzáférést erősítik a társadalom rétegei számára, ami magával hozza a társadalmi felzárkózást és hozzájárul a hátrányok leküzdéséhez.

A projekt annak érdekében jött létre, hogy hozzájáruljon a transznacionális együttműködéssel megvalósuló fejlesztésekhez. A projektben együtt kutató, gondolkodó gyakorló magyarországi és külföldi szakemberek a felnőttképzés területén azon dolgoznak, hogy tudásuk naprakészen tartásával és a nemzetközi tapasztalatok becsatornázásával fejlesztési javaslatokat fogalmazhassanak meg a szakmapolitika számára. Tapasztalatcserén, tudásmegosztáson, kutatáson alapuló együttműködés jön létre a partnerországokban működő felzárkóztatással, felnőttképzéssel civil szervezetek foglalkozó szervezetek között.



A bevont partnerek közreműködésével olyan módszereket, eljárásokat és jó gyakorlatokat tárunk fel, tanulmányozunk és rendszerezünk, amely a felnőttképzés, a felnőtt tanulás társadalmi felzárkózást elősegítő szerepét célozza. Áttekintjük a felnőttképzés, felnőtt tanulás területeit. Vizsgáljuk, hogy a lakossági igények és a felnőttképzéssel foglalkozók kínálata mennyire van összhangban. Megvizsgáljuk a szervezés és értékelés módszertani elemeit, áttekintjük az egyes szervezetek működésében fellelhető hálózati együttműködési gyakorlatot. Feltárjuk a helyi közösségek belső hálózatának működési mechanizmusait.

A Módszertani-szakmai összegzés és szakmai ajánlás hozzájárul a transznacionális együttműködéssel megvalósuló fejlesztésekhez, a nemzetközi tapasztalatok becsatornázásával fejlesztési javaslatok kerülnek megfogalmazásra a szakmapolitika számára. Részletesen feldolgozzuk az egyes vizsgált országokban a magyarság oktatásának erősségeit, fejlesztendő területeit, fejlesztési javaslatokat fogalmazunk meg, áttekintjük az egyes szervezetek működésében fellelhető hálózati együttműködési gyakorlatot, megvizsgáljuk a helyi közösségek belső hálózatának működési mechanizmusait, ezzel hasznos kiindulási pontot adva a téma iránt érdeklődő magyarországi és határon túli laikusoknak és szakembereknek egyaránt.

Mivel a projekt a kárpát-medencei magyarság oktatási, felnőttképzési helyzetével foglalkozik, a következő alfejezetben részletesen foglalkozunk a kárpát-medencei magyarság, a kisebbségi közösségi lét helyzetének és a használt legfontosabb kifejezések bemutatásával.

## **I.1. A kárpát-medencei magyarság**

A kisebbségi közösségek fennmaradásának általában öt feltétele különböztethető meg: minél teljesebb jogegyenlőség, a többség-kisebbség viszony konfliktusainak megfelelő kezelése, az asszimilációs és migrációs veszteségek minimalizálása, az anyanyelvi oktatás, illetve az anyanyelvi kulturális élet nélkül igen nehéz elképzelni az etnikai, nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek közösségi életét. (Szarka 2010)

A kisebbségi léthelyzetekben, amikor az állam által működtetett szociális, oktatási, kulturális stb. intézményrendszer rendszerint elsősorban a többségi nemzet igényeit veszi figyelembe, különös jelentősége van az anyanyelvi oktatás, a kultúra és a közművelődés intézményesülésének. Minden olyan etnikai, nemzeti kisebbség számára, amelynek létjogosultságát alapvetően a többségtől eltérő anyanyelvi kultúra védelme és fejlesztése teszi indokolttá, elsődleges fontosságú az önálló oktatási és kulturális intézményrendszer kialakítása. (Szarka 2010)

A Kárpát-medence annak ellenére is a magyarok hazája, hogy földrajzi határait immár hosszú évtizedek óta nem tölti ki szinte tökéletes egységként Magyarország mint állam. A magyar nemzet Kárpát-medencei boldogulása, a határon túli magyarok kollektív jogainak tiszteletben tartása Romániával, Szerbiával, Horvátországgal, Szlovéniával, Ausztriával, Szlovákiával és Ukrajnával együttműködésben segíthető elő.

Ha a mai magyar országhatárokon túl élő magyarokról érdeklődünk, szórvány- és tömbmagyarságról beszélhetünk.

A szórványhoz/szórványosodáshoz kapcsolódó legfontosabb fogalom az asszimiláció és részben a migráció, amely folyamatok következtében a szórványhelyzet létrejön. (Biczó 2005; Tóth 2005) Egyetértünk Ilyéssel, amikor azt írja, hogy *„a szórvány kifejezésnek/fogalomnak kialakult egy sajátosan Kárpát-medencei magyar használati kultúrája.”* (Ilyés 2005) A szórvány statisztikai lehatárolására a leggyakrabban alkalmazott kritérium az adott kisebbség össznépességen belüli aránya az adott közigazgatási szinten. Ez egy jól megokolható megközelítés, hiszen az asszimilációkutatásokból tudjuk, hogy minél nagyobb a települési magyar arány, annál kisebb az asszimiláció mértéke, így, ha a szórványhoz az asszimiláció fogalompart társítjuk, akkor a százalékalapú megközelítésnek jelentős relevanciája van. (Gyurgyík 2004) A szórvány kifejezés azokra a közösségekre utal, akik országuk határain túl, más nemzetekkel keveredve, elszórtan élnek.

A második, gyakran használt kulcsfogalom a tömbmagyarság, amely fogalom a nagyobb etnikai tömbökben élő magyar nemzetiségű személyeket jelenti, erre legjobb példa Székelyföld.

Harmadik sokszor használatos kifejezés a diaszpóra (világszórvány), amely olyan közösségre utal, akik külső kényszer hatására hagyták el szülőföldjüket, és a világban *szétszóródva, szétszórtan* élik tovább életüket. Jellemzően a nyugati magyarságra használatos fogalom. Azokat a településeket, térségeket, ahol helyi szinten a magyar nemzetiségűek vannak többségben, ez megnyilvánul a helyi vezetésben, nyelvhasználatban, kultúra alakításában, szigetmagyarságnak nevezzük. Kutatásunkban jellemzően a szórványban és tömbmagyarságban élőkkel foglalkozunk.

Magyarország számos pályázattal támogatja a határon túli magyarokat. A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. pályázati felhívást tett közzé a határon túli (kárpátaljai, vajdasági, erdélyi) magyar közösségek oktatásának, kultúrájának támogatására, valamint az ifjúsági- és cserkész közösségek tevékenységének, a diaszpórában élő magyarság és a diaszpórában található, magyar nyelvű oktatást végző szervezetek és a testvértelepülési programok, együttműködések támogató jellegű finanszírozására.

A határon túli magyarok kultúrájának, hagyományainak és nyelvének őrzését és ápolását számos kulturális és érdekvédelmi szervezet végzi.

A **romániai** magyarságnak több száz civil szervezete létezik, amelyek széleskörű tevékenységet folytatnak, például az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, a Bólyai Társaság vagy a Romániai Magyar Zenetársaság. Magyar színház Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Temesváron, Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön és Szatmárnémetiben működik, Kolozsvárott magyar opera is található. (Határon Túli Magyarok Központja 2013)

A **szlovákiai** magyarság egyik ilyen egyesülete a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, amely a magyar nyelvű oktatásügy legfontosabb érdekképviselője. Az 1990-ben létrejött Nemzetiségi Dokumentációs Központ a szlovákiai magyarsággal kapcsolatos dokumentumokat, forrásokat gyűjti és rendszerezi. A pártsemleges Szlovákiai Magyar Értelmiségi Fórum a szlovák értelmiséggel való együttműködést szorgalmazza. A szlovákiai magyar kiadók egyik legismertebb képviselője a Kalligram. A tanulók kilenc százaléka magyar nemzetiségű, de csak hat-nyolc százalék jár magyar iskolába. (Határon Túli Magyarok Központja 2013)

A Rákóczi Szövetség 2003-ban a Felvidéken indította el a beiskolázási támogatás folyósítását, a szórványosodás megállítása, illetve a szórványban élő közösségek megtartása érdekében. Ennek lényege, hogy azok a szülők, akik magyar oktatási nyelvű intézménybe íratják gyermeküket, támogatásban részesülnek.

Az **ukrajnai** magyarság civil szervezeteinek legfőbb célja az anyanyelvi oktatási rendszer fejlesztése. A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége legfontosabb feladatának a kárpátaljai magyar értelmiség összefogását, illetve gazdasági, kulturális és tudományos tevékenységének elősegítését tartja. Itt működik többek közt a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága, a Kárpátaljai Magyarok Tudósok Társasága vagy a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportja is, utóbbi folyóirata az Együtt. (Határon Túli Magyarok Központja 2013)

A vajdasági magyarok egyesületei közé tartozik a Szabadkai Népkör vagy a Thurzó Lajos Közművelődési Központ. Jelentős kulturális eseményük a Durindó, a vajdasági néptáncscsoportok és magyar népzenei együttesek találkozója.

A magyar országhatárokon túl élő magyarok, szórvány- és tömbmagyarság vázlatos bemutatása után a következő alfejezetben áttérünk a témánk szempontjából legfontosabb terület, a felnőttképzés jellemző fogalmainak, színtereinek bemutatására.

## **I.2. Oktatás, képzés és színterei**

Kutatásunkban elsősorban a partnerországokban megvalósuló felnőttképzés rendszerét vizsgáljuk, kulcsfogalom ebben a vonatkozásban az andragógia. Az andragógia a felnőttnevelés társadalmi funkcióival, a felnőtt korosztály iskolai és iskolán kívüli oktatásának és képzésének cél- és feladatrendszerével, a felnőttek tanulásának és tanításának eszközeivel és módszereivel foglalkozik. A felnőttek tanulása sajátos, a pedagógia és andragógia megkülönböztetése sok szempontból indokolt; a felnőttek heterogén életkori sajátosságai, eltérő tanulási motivációi, a korábbi ismeretei, élettapasztalatai szükségessé teszik, hogy a felnőttekkel más módszerekkel, eszközökkel, felkészültséggel foglalkozzunk, mint a sokkal inkább homogén csoportot alkotó gyermekekkel. (Bajusz – Németh, 2011)

Ugyanakkor az andragógia, mint rendszer még két lényeges neveléstudományi dimenzióra is rávilágít. Egyrészt hangsúlyozza, hogy a felnőttnevelés feladata, hogy a felnőtt tanulót segítse autonóm módon gondolkodni, önállóvá válni a tanulási tevékenységben. Az andragógia egyben a felnőttek tanulási és tanítási folyamatának vizsgálatára vállalkozó tudományos rendszer, mely a pedagógia mellett támaszkodik a pszichológia, a szociológia, s más tudományok eredményeire, perspektíváira egyaránt. (Bajusz – Németh, 2011)

A **felnőttnevelés** a nagykorú és felnőtt ember személyiségének meghatározott célok érdekében folyó, céltudatosan szervezett fejlesztése, formális és non-formális folyamatok összessége. (Benedek– Csoma – Harangi, 2002: 172.) A felnőttnevelésnek két nagy területe van. Az egyik, kisebb része az iskolai rendszerű felnőttoktatás, amely lehetőséget biztosít arra, hogy a felnőttek, akik az erre hivatott életkorban bármely okból nem fejezték be iskolai tanulmányaikat felnőttkorukban befejezett iskolai végzettséget szerezhessenek. A felnőttnevelés nagyobb területét képezi az olyan felnőttképzés, amely az iskolarendszeren kívül szervezett általános, nyelvi és szakmai képzéseket foglalja magában. Ez a megkülönböztetés törvényi szinten is megjelenik a 2013. évi LXXVII. törvényben. Ennek értelmében a felnőttoktatás az iskolarendszerben folytatott, míg a felnőttképzés az iskolarendszeren kívül folytatott nevelési-, oktatási-, képzési tevékenység.

Második fontos fogalmunk a **felnőttoktatás**. Felnőttoktatás alatt a felnőttnevelés azon területét értjük, amelyben a nevelés döntően ismeretnyújtáson és -elsajátításon keresztül valósul meg. A felnőttoktatás didaktikai fogalomrendszere szerint iskolarendszerű, tanfolyami és iskolán kívüli formákban megvalósuló, egyrészt kötött, zárt, másrészt szabadabb és harmadszor teljesen kötetlen, szabad formájú egyéni elsajátítást valósíthat meg. Jellemzője, hogy tanítási (tanulást irányító) és tanulási, egyéni elsajátítási folyamatokat egyesít magában. Ebben éppen az a felnőttoktatási specialitás, hogy az elsődleges hangsúly a felnőtt egyéni tanulására, elsajátítási folyamatára helyeződik, és a tanítási folyamat jelentős mozzanatát is éppen a tanulási folyamat közvetett irányítása, segítése képezi. (Benedek– Csoma – Harangi, 2002: 17)

Harmadik kulcsfogalmunk a **felno**ttképzés. A felnottképzés dominánsan a személyiség képességeinek, jártasságainak formálására koncentráló nevelés, oktatás, a felnttek céltudatos és tervszerű fejlesztésére irányuló tevékenységnek azt a komplexumát foglalja magába, amelyben a meghatározott kompetenciák kiművelése kap hangsúlyt. Szűkített értelemben felnottképzésnek a felnttek – rendszerint hivatalosan elismert végzettséget is kínáló – szakmai képzését, továbbképzését és átképzését nevezik. (Benedek– Csoma – Harangi, 2002: 163.)

További fontos felosztást tartalmaz az Európai Bizottság 2000-ben megjelentetett Memorandum az egész életen át tartó tanulásról c. dokumentuma, amely megkülönbözteti a formális, nonformális és informális tanulási szintereket. A Memorandum az alábbi definíciókat adja:

„A céltudatos tanulási tevékenységnek három alapkategóriája van. A formális tanulás oktatási és képzési alapintézményekben valósul meg, és elismert oklevéllel, szakképesítéssel zárul. A nem formális tanulás az alapoktatási és képzési feladatokat ellátó rendszerek mellett zajlik és általában nem zárul hivatalos bizonyítvánnyal. A nem formális tanulás lehetséges színtere a munkahely, de megvalósulhat civil társadalmi szervezetek és csoportok (pl. ifjúsági szervezetek, szakszervezet, politikai pártok) tevékenységének a keretében is. Megvalósulhat olyan szervezetek vagy szolgáltatások révén is (pl. képzőművészeti, zenei kurzusok, sportoktatás, vagy vizsgára felkészítő magánoktatás), amelyeket a formális rendszerek kiegészítése céljából hoztak létre. Az informális tanulás a mindennapi élet természetes velejárója. A formális és nem formális tanulási formákkal ellentétben, az informális tanulás nem feltétlenül tudatos tanulási tevékenység, és lehetséges, hogy maguk az érintettek sem ismerik fel tudásuk és készségeik gyarapodását.”<sup>1</sup> (Európai Bizottság 2000)

A felnőttképzés fogalma komplex, – a felnőttképzési törvény alapján – beleértjük az általános, a nyelvi és szakmai képzést. (Zachár 2009) A jogszabály 4 képzési kört különít el ma Magyarországon, ezek a következők:

- **“A” képzési kör:** OKJ szerinti szakmai képzések
- **“B” képzési kör:** engedélyezett egyéb szakmai képzések. A felnőttképzési törvény megfogalmazásában az *egyéb szakmai képzés* olyan, államilag el nem ismert szakmai végzettség megszerzésére irányuló képzés, amely valamely foglalkozás, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetencia megszerzésére, fejlesztésére irányul és nem hatósági jellegű képzés (2013. évi LXXVII. törvény 2.§ 6.)
- **“C” képzési kör:** engedélyezett nyelvi képzések
- **“D” képzési kör:** engedélyezett egyéb képzések. A felnőttképzési törvény megfogalmazásában az *egyéb képzés* olyan képzés, amely az általános műveltség növelését, megnevezhető szakképesítéshez, szakmai végzettséghez vagy nyelvi képzettséghez nem köthető kompetenciák fejlesztését célozza, hozzájárul a felnőtt személyiségének fejlődéséhez, a társadalmi esélyegyenlőség és az állampolgári kompetencia kialakulásához. (2013. évi LXXVII. törvény 2.§ 5.)

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a megkülönböztetés, négyes felosztás csak a magyarországi jogszabályi környezetben jelenik meg, határon túli gyakorlatban ilyen sajátos szempontok szerinti felosztással nem találkozhatunk.

Kutatásunkban leginkább a formális és nonformális felnőttképzés határon túli, jellemzően romániai, szlovákiai és ukrainai megnyilvánulásával foglalkozunk, konkrét esetek, jó gyakorlatok bemutatásával, kérdőíves kutatás eredményeinek ismertetésével.

## II. SZAKMAI AJÁNLÁSOK NÉGY ORSZÁGBAN

### II.1. A magyarországi oktatási rendszer

Összeállította: Dr. Takács-Miklósi Márta

#### **Erősségek a magyarság oktatásában:**

A hazánk Alaptörvényében<sup>1</sup> megfogalmazott feladatokat szem előtt tartva és A nemzeti köznevelésről szóló törvényben<sup>2</sup> foglalt célok elérése érdekében, a törvény elveinek és szabályozásának megfelelően a Nemzeti alaptanterv<sup>3</sup> (a továbbiakban Nat<sup>4</sup>) a köznevelés feladatát<sup>5</sup> alapvetően a nemzeti műveltség, a magyarországi nemzetiségek kultúrájának átadásában, megőrzésében, az egyetemes kultúra közvetítésében, az erkölcsi érzék és a szellemi-érzelmi fogékonyság elmélyítésében jelöli meg. Feladata továbbá a tanuláshoz és a munkához szükséges képességek, készségek, ismeretek, attitűdök együttes fejlesztése, az egyéni és csoportos teljesítmény ösztönzése, a közjóra való törekvés megalapozása, a nemzeti, közösségi összetartozás és a hazafiság megerősítése. (Nemzeti alaptanterv. Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez) Hozzájárul ahhoz, hogy a felnövekvő nemzedék a haza felelős polgárává váljék; kifejlődjék benne a hazafiság érzelmvilága; reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyen szert és megtalálja helyét a családban, a szűkebb és tágabb közösségekben, valamint a munka világában.

---

<sup>1</sup> Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Magyarország Alaptörvényét az Országgyűlés a 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el.

<sup>2</sup> 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

<sup>3</sup> 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

<sup>4</sup> Az első NAT 1995-ben került bevezetésre. Átdolgozására 2003-ban (ez a verzió tartalmat nem, csak fejlesztési célokat határozott meg), 2007-ben (beépültek a kulcskompetenciák) és legutóbb 2012-ben (ismét visszakerültek a tartalmak) került sor. (Fekete – Török 2018)

<sup>5</sup> A jelenleg érvényes köznevelési törvény (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről) így fogalmaz a NAT-ról: „Az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot a Nemzeti alaptanterv biztosítja, amely meghatározza az elsajátítandó műveltség tartalmát, valamint kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében, így különösen a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására. A szakközépiskolai közismereti nevelés-oktatás tartalmi követelményeire vonatkozó részletes szabályokat külön jogszabály állapítja meg a Nat-ban foglaltak figyelembevételével.”



Alapvető szabályként érvényesül, hogy a nevelési-oktatási folyamatnak és az oktatásnak mindenkor összhangban kell lennie hazánk Alaptörvényével, a jogállam rendjével, az élet és az emberi méltóság tiszteletének elvével, valamint az ezzel összefüggő lelkiismereti és vallásszabadsággal, továbbá a Föld, az ember, a természet és a kultúra védelmét szolgáló nemzetközi egyezményekkel.

A Nat kiemelt szerepet szán az egyetemes magyar nemzeti hagyománynak, a nemzeti öntudat fejlesztésének, beleértve a magyarországi nemzetiségekhez tartozók öntudatának ápolását is. Ebből következően a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak főbb tartalmi jellemzői (illeszkedve a regionális és lokális sajátosságokhoz) a tartalmi szabályozás különböző szintjein, illetve az iskoláztatás minden szakaszában arányosan meg kell, hogy jelenjenek. Kiemelten kezeli az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence, különösen a környező országokban élő magyarság életének megismerését (Nemzeti alaptanterv. Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez)

Alapvető fontosságú, hogy ahhoz, hogy egy ország polgárai szót értsenek egymással, szükséges, hogy létezzék olyan közös műveltséganyag, amelynek ismerete minden felnőtt állampolgárról feltételezhető. Ez az a közös nyelv, amelyen a nemzetiségek közötti párbeszéd a kölcsönös megértés és tisztelet jegyében folytatható, ezt a tudást kell nemzetiségről nemzetiségre átadni, ami a közoktatási-köznevelési rendszer feladata. A fejlesztési területek - nevelési célok áthatják a pedagógiai folyamat egészét, s így közös értékeket jelenítenek meg. A célok elérése érdekében a pedagógiai folyamatban egyaránt jelen kell lennie az ismeretszerzés, a gyakoroltatás-cselekedtetés mellett a példák érzelmi hatásának is.

E területek – összhangban a kulcskompetenciák alapját adó képességekkel, készségekkel, az oktatás és nevelés során megszerzett ismeretekkel, és a tudásszerzést segítő attitűdökkel - egyesítik a hagyományos értékeket és a XXI. század elején megjelent új társadalmi igényeket.

A nevelési célok a következőképpen érvényesülnek a tartalmi szabályozás különböző szintjein, és valósulnak meg a köznevelés folyamatában:

- beépülnek az egyes műveltségi területek, illetve tantárgyak fejlesztési követelményeibe, tartalmaiba;
- tantárgyak részterületeivé válhatnak, vagy önálló tantárgyként jelenhetnek meg az iskola helyi tanterve szerint;
- témákat, fejlesztési helyzeteket körvonalaznak a nem tanórai keretek között folyó, egyéb iskolai foglalkozások, programok számára.

A Nemzeti Alaptantervben kiemelt témaként szerepel a Nemzeti öntudat, hazafias nevelés. Alapvető cél ennek keretében, hogy a tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról. (Nemzeti alaptanterv. Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez)

### **Hiányosságok a magyarság oktatásában:**

A nevelési célok intézményi szintű tudatos követése, valamint a hozzájuk rendelt feladatok végrehajtása és végrehajtása az intézményi pedagógiai kultúra és a színvonalas pedagógiai munka meghatározó fokmérője, a pedagógiai-szakmai ellenőrzés egyik fontos kritériuma. Problémaként jelentkezik a fentebb jelzett célok elérésében a túlzásfolt, nem tanulóközpontú tantervek kérdésköre, a nem megfelelő pedagógiai módszerek hozzájárulnak a fiatalok többségének motivációi csökkenéséhez, illetve kritikaként fogalmazódik meg, hogy az oktatás nem feltétlenül vérteti fel a fiatalokat olyan tudással, amely életre készíti fel őket

segítve őket a felnőttkori boldogulásban. Sokkal inkább élni és gondolkodni kellene megtanítani a gyerekeket, hangzik el gyakran, törekedni kellene a kompetenciaalapú oktatásra.

Megállapítható a PISA-felmérésekből, PIRLS és TIMSS-vizsgálatokból, hogy nemzetközi viszonylatban a magyar gyerekek tudásszintje a középmezőnyben helyezkedik el. A PIRLS célja a 9–10 évesek szövegértési képességének felmérése, a TIMSS a negyedik és nyolcadik osztályosok matematikai és természettudományi ismereteit, a PISA pedig négy területen (szövegértés, matematika, természettudományok, együttműködő problémamegoldás) vizsgálja a 15 éves tanulók képességét. A vizsgálat során azt tájékoztatják, hogy a tanulók megállják-e helyüket a mindennapi életben, képesek-e tudásukat hasznosítani, új ismereteket befogadni és azokat alkalmazni, tehát nem az iskolai tananyag számonkérése a cél. (Balázsi et al. 2013) A PISA-teszt adja talán a legtöbb információt azzal kapcsolatban, hogy mennyire jól tudnak a gyerekek felkészülni a jövőre. Ha hosszabb, többéves időszakot nézünk, akkor mondhatjuk, hogy a PISA-teszteken körülbelül az OECD-országok átlagán, vagy az átlag alatt teljesítünk.

Átlag alatti a magyar diákok teljesítménye, matematika, szövegértés és természettudomány után a kollaboratív, együttműködő problémamegoldás nevű modulban is rosszul teljesítenek a magyarországi diákok. Mutatóink rosszabbak, mint valaha: az eredmények szerint a magyar tanulók annál is gyengébbek, mint amilyenek az egygel előbbi mérésnél voltak. A magyar iskolarendszer tudásközpontú, azonban hiába a tantervi tudás, ha azt a diákok képtelenek alkalmazni az életben.

### **Javaslatok a terület fejlesztésére:**

A jelenlegi, túlságosan tantervi tudás helyett hosszú távon kiemelkedő jelentőségű lenne, hogy a magyar diákok versenyképes, a munkaerőpiacon és az életben is értékes, valamint a nemzeti kultúrát korszerűen átadó tudást szerezzenek az iskolapadban. Az ehhez vezető úton fontos lépést jelent, hogy 2018 végén elkészült az új Nat tervezet vitaanyag az Oktatás 2030 Tanulástudományi Kutatócsoport dokumentumaként. Konceptióként előremutató, figyelembe veszi a tanártársadalom tapasztalatait, igényeit, modern pedagógiai szemlélettel

bír, és teret ad a diákok egyéni szükségleteinek, ugyanakkor épít a korábbi hagyományokra is. (Fekete – Török 2018)

A tervezetből megállapítható, hogy az új nemzeti alaptanterv jelentős változásokat kezdeményez a közoktatás, köznevelés rendszerében. Szemléletváltás jellemzi, mivel tananyagcsökkentést valósít meg, nagyon időszerűnek tűnt ez a határozott változtatás. A tananyagcsökkentés mellett megjelenik a tananyag átstrukturálása is, vagyis nem egyszerűen kivágtak bizonyos részeket, de az egész folyamatot némileg más szempontból szemléli az új tervezet. (Fekete – Török 2018) Fontos változás továbbá, hogy a tervezet 10%-ról 15-25%-ra növeli a tananyagon felüli „szabad” órakeret mennyiségét. Ez az idő már érdemleges differenciálást tesz lehetővé a tanmenetek megalkotásánál, illetve a tanítási gyakorlatnál (pl. a helyi igényekhez igazított tartalmak beemelését, több tanulói tevékenységen alapuló projektet stb.)

A jelenlegi cél az, hogy konstruktív diskurzus alakuljon ki a tervezetről, ami kiforrott, a szakmai szempontokat érvényesítő alaptantervet, kerettanterveket és taneszközöket (főként tankönyvek) eredményez majd. Ilyen módon valósulhat meg a Kutatócsoport azon célkitűzése, miszerint *„felzárkózzunk a világ fejlett oktatási rendszereihez, felmenő rendszerben, mérhetően, 6-8 év alatt.”* (Fekete – Török 2018)

## **II.2. A romániai magyarság oktatási rendszere**

Összeállította: Dr. Barabási Tünde

### **Erősségek a romániai magyarság oktatásában:**

Romániában a kisebbségi oktatás kérdése zömmel a magyarság oktatásának kérdéskörét öleli fel, tekintettel a létszámadatokra és a kifejezett igényekre egyaránt. Érdekes a romániai magyar oktatást vizsgálni amiatt is, mivel amennyiben az anyaország irányából közelítjük a kérdést, szintén azt látjuk, Romániában található a határon túli legnagyobb számú magyarság, így az oktatási kérdések is nagy létszámú populációt érintenek. (Barabási 2019)

Barna Gergő (2016) szerint Románia szintjén a magyarul tanulók összlétszáma csökkenő tendenciát mutat a rendszerváltást követően. A csökkenés az alapfokú képzésben a leginkább látványos, 1990 és 2011 között 39 százalékkal csökkent a magyar nyelvű elemi vagy általános iskolába járó gyerekek száma. A 2012 utáni számbeli növekedés az előkészítő osztályok bevezetésének köszönhető, ami egyben az óvodából való korábbi kilépést jelenti. Ugyanakkor az arányok tekintetében pozitív tendencia mutatkozik. A magyar oktatásban résztvevők aránya a teljes iskolai populációra vetítve az 1996-os 4,59 százalékos mélypont után folyamatos növekedést mutat (2014-ben 5,11 százalék). Amennyiben a beiskolázási adatokat régiók szerint vizsgáljuk az tapasztalható, hogy Székelyföldön ezek viszonylag stabilnak mondhatók, és ami szintén nagyon lényeges, hogy az óvodás és iskoláskorú populációban a magyarok aránya majdnem megegyezik a magyarul tanulók arányával. Ez azt jelenti, hogy a magyar nemzetiségűek nagy többsége magyarnyelven tanul ebben a régióban (bár a statisztikai adatok elemzésekor szem előtt kell tartanunk azt is, hogy nem feltétlenül csak magyar nemzetiségűek tanulhatnak magyar nyelven).

A romániai magyar oktatás keretében négy iskolatípust különböztethetünk meg (Márton és Kapitány, 2016):

- Önálló magyar tannyelvű iskolák
- Önálló, két vagy több tannyelvű iskolák magyar tagozattal vagy osztályokkal
- Magyar tannyelvű tagiskolák<sup>6</sup>:
- Két vagy több tannyelvű tagiskolák magyar tagozattal vagy osztályokkal

---

<sup>6</sup> A tagiskolának tekintjük az önálló jogi státusz nélküli (tag)intézményeket. Ezek jogilag egy másik önálló oktatási intézménynek rendelődnek alá. Gyakran fellelhetők községekhez tartozó falvakban. A községközpont iskolájához a környező kisebb falvak iskolái tagintézményként kapcsolódnak.

### **Gyengeségek a romániai magyarság oktatásában:**

A magyar oktatás veszélyeztetett az elszigetelt magyar mikroközösségek estében, ahol még elemi tagozat működik; a szigettelepülések esetében, ahol a demográfiai értékek csökkenő tendenciájúak (pl. település előregedése, a magyar továbbtanulási útvonalak megtorpanása); az etnikailag vegyes települések (vegyes házasságokból származó gyerekek többsége román tagozatra kerül, vagy a csökkenő demográfiai tendencia következtében leépül a település magyar nyelvű oktatása); szórvány településeken, ahol a magyar oktatás egyetlen tagozatra korlátozódik; nagyobb városokban, ahol a magyar iskola egyetlen intézménybe tömörül (általában a város központjában), s így a lakótelepi magyar tagozatok veszélybe kerülhetnek.

A romániai magyar nyelvű oktatás szerkezeti szempontból megegyezik a többségi román nyelvű oktatásával, de a tanítás nyelve a magyar. Ez a lényeges különbség a két oktatási forma között. Sajátos tantárgyai az anyanyelv, a kisebbségi történelem és hagyományok, az ének-zene és az állam nyelvének az oktatása (5671/2012-es miniszeri rendeletet értelmében). Ezeket a tantárgyakat sajátos, magyar nyelvű tantervek alapján tanítják, amelyeket erdélyi magyar szakemberek dolgoznak ki. Csak a román nyelv és irodalom tantervek készítői között vannak román ajkú pedagógusok is. A sajátos tantervek alapján sajátos tankönyvek látnak napvilágot, amelyeket az iskolák számára, akárcsak a többi tankönyvet, az oktatási szaktárca biztosítja. A többi tantárgyat (matematika, fizika, földrajz stb.) egységes, román nyelvű tantervek alapján tanítják (Murvai, 2017). A tankönyvek ez esetben lehetnek anyanyelven írottak vagy a román nyelvű könyvek fordításai. Ugyanakkor Kapitány Balázs (2016) arra hívja fel a figyelmet, hogy a gyakorlatban tapasztalható, hogy a tankönyvek szintjén, a továbbképzési csatornák, tantárgyversenyek, ellenőrzések, oktatási dokumentáció összeállítása szintjén meglehetősen nagy önállósággal is rendelkezik az erdélyi magyar oktatás, amit egyértelműen a kisebbségi oktatásunk erősségeként tartunk számon.

A kisebbségi oktatási jellemzők amentén is árnyalódnak, hogy milyen típusú oktatási kistérségbe tartozik egy adott oktatási intézmény. Beszélhetünk (Kapitány, 2016) dominánsan magyar oktatási kistérségről (jellemzően a Székelyföld), párhuzamos oktatási rendszerekkel rendelkező, versengő oktatási hálózattal jellemezhető kistérségekről (pl. Marosvásárhely, Nagykároly környéke), valamint szórvány típusú térségekről. Nyilván a nagyobb önállóság az első kitérség esetében a leginkább jellemző.

Kérdésként merül fel, hogy melyek az oktatásnak romániai magyar oktatásnak azok a pontjai, amelyekre kitüntetetten figyelni kell, az „állagmegóvás”, sőt esetleges előrelépés és pozitív irányú változás reményében?

Míg a domináns kistérségbe tartozó oktatási intézmények egyik gyenge pontja a román nyelv tanítási eredményességének többnyire nem kielégítő volta, addig a versengő hálózattal jellemezhető, illetve a szórvány kistérségek gondja a fennmaradás, a lemorzsolódás megakadályozása, a magyar iskolák/ tagozatok megtartása.

A román nyelv tanításának módszertani megújítására egyre több kísérlettel találkozunk, és bár a minőségi ugrás még várat magára a problémára való odafigyelés és az orvoslás legjobb módozatainak a keresése reményre ad okot (Legutóbb 2018 szeptemberében annak felismerése, és az elképzelés bevezetésének elhárítása, hogy nem a román tanári végzettséggel rendelkezők elemi oktatásban történő *román nyelven folytatott kommunikáció* tanítása jelenti a megoldást a minőségi román nyelvoktatásra, akik a nyelvet bizonyára maradéktalanul ismerik, de az életkor sajátosságainak kezelésére kevésbé felkészültek. Az intézkedés bevezetésére tett kísérlet azonban egyúttal egy feladatot is kijelölt – vagy inkább ismételt is tudatosított – a pedagógusok és pedagógusképző és továbbképző intézmények számára, nevezetesen, hogy a pedagógus tartalmi-tantárgyi tudása, illetve szakmódszertani tudása egyaránt alapos kell legyen, ahhoz, hogy a minőségi oktatást garantálhassa.). Mindemellett azonban létfontosságú, hogy az anyanyelvi nevelésre való odafigyelés nem törpüljön el a XXI. század más nevelési kihívásai mellett.

Az óvodai oktatásban főként szórványvidéken figyelni kellene, hogy a magyar gyerekek ugyanilyen nyelvű tanulmányi útvonalon folytassák iskolai pályafutásukat. Az is fontos lenne, hogy a magyar tannyelvű csoportokban valóban magyar nyelven valósuljon meg az oktatás (a pedagógusok nyelvhasználata ne idomuljon teljesen a csoportba járó gyerekek nyelvi jellemzőihez). Azokon a településeken, ahol a román vonalon van napközis rendszer, magyar nyelven viszont csak óvoda, veszélyforrást jelenthet a szülő szociális gondozási igénye, amelyet a magyar intézményhálózat nem tud kielégíteni. Ilyen településeken jó lenne átgondolni a napközi kialakításának lehetőségeit.

Az elemi oktatásban az egyik fontos tényező szintén az „*afterschool*” rendszernek a kiépítése lenne a magyar iskolák/ tagozatok mellett (is). Vannak már olyan települések, ahol ezt civil szerveződések támogatásával hatékonyan működtetik. Szintén előnyös lenne a településen belüli iskolák közötti versenyt minimalizálni. Az iskolabuszrendszer is sok esetben megoldást jelenthet az elemi oktatás szintjén megjelenő problémákra. Ez számos oktatási intézményben hatékonyan működik, de vegyes iskoláknál a menetrend változtatásával lehetne megfelelőbben szolgálni a magyar gyermekek igényeit is. Vannak olyan esetek is, ahol más megoldásban nem gondolkodhatunk objektív demográfiai okok miatt, minthogy igen színvonalas oktatás biztosításával tarjuk magyar tannyelvű osztályokban a tanulókat. Ilyen például a szimultán oktatás helyzete, különösen olyan településeken, ahol a teljes értékű román oktatással csak ily módon lehet felvenni a „versenyt”. Előnyös lenne megelőzni ugyanakkor megfelelő kistérségi együttműködéssel a városi iskolák elszívó hatását, amelynek következtében a városkörnyéki magyar elemi iskolákban gyermekhiány keletkezhet. Megoldást jelenthet az is, ha növeljük az iskolák „láthatóságát”. Ez különösen fontos olyan településeken, ahol a magyar közösség dominánsan román közegben él, a körzeti román iskola választásának oka lehet az információ hiánya is. A formális továbbtanulási lehetőséget biztosító oktatási kínálat hiánya, mint veszélyeztető tényező szintén megemlítené. Ennek orvoslására példaértékű jó gyakorlat a szamosújvári Téka Alapítvány kezdeményezése - melyet a magyar állam támogatásával valósít meg – azaz a kistérség azon felső tagozatos diákjai számára kínált lehetősége, amellyel a továbbtanulás lehetőségét cselekvően támogatják, megmentve ezáltal több „zsákutcás” szimultán elemi iskolát. Hasonló kezdeményezésekkel több erdélyi szórványrégióban találkozunk.



A felső tagozaton és a középiskolában a kínálati problémával szintén számolni kell. Nagyon nehéz jó megoldásokat találni, bár a magyar szakképzés lehetőségének felkínálására bentlakási feltételeket biztosító szakképző intézményekben már találunk kezdeményezéseket. Ugyanakkor ezeken a szinteken nagy problémát jelenthet a továbbtanulási út hiánya, vagy az oktatási kínálat szűkösségének problémája. Léteznek olyan megoldási kezdeményezések, hogy például egy osztályon belül kétféle profil közül választhat a tanuló. Előnyös lehetne ugyanakkor a szívóhatást is erősíteni: a magyar intézmények kínálják fel a továbbtanulási esélyt a negyedik osztályt végzetteknek, különösen olyan településeket célozva meg, ahol a magyar felső tagozattól közigazgatásilag némileg elszigetelt az elemi iskola. Ezen a szinten azonban gyakran az oktatás színvonalával is vannak gondok. Oktatásminőségi problémák merülhetnek fel azokban az iskolákban, ahol a kis létszámok miatt nincsenek párhuzamos osztályok évfolyamonként, vagy szimultán oktatás zajlik. Ez nem csupán a magyar iskolák specifikus problémája, hanem a romániai oktatásnak egy általános gondja, hiszen azt jelenti, hogy egy tanár nem csupán végzettségének megfelelő tantárgyakat tanít, hanem olyanokat is, amelyekre nincs szakképesítése. Nyilván ez az esetek nagy többségében az oktatás eredményességének ellenébe hat. Ezeknek a problémáknak az orvoslása gyakran túlmutat az oktatásszervezés nyújtotta lehetőségeken, és ténylegesen a pedagógusok elhivatottságán, szakmai továbbképzési igényén és igényességén múlik. Mint ilyen, átvezet a pedagógusképzés és –továbbképzés, a pedagógusi identitás erősítésének kérdésköréhez. Az ugyanis, hogy egy magyar pedagógus abbéli félelmében, hogy a magyar gyerekek száma folyamatosan csökken és bejósolható a magyar osztályok megszűnése, „átigazol” a román tagozatra, azt a közvetett üzenetet közvetíti a szülő felé is, hogy gyermekeiket is irányíthatják ezen osztályok felé. Kapitány Balázs (2016) kiemeli, hogy a (főként lemorzsolódási veszélyként megjelenő) problémákat jelentő helyzetek nagyobb része csökkenthető megfelelő együttműködés, helyi és kistérségi, globálisabb szemlélet érvényesítése révén.

### **Javaslatok a terület fejlesztésére:**

Összegezve és általánosítva azokat a *megoldási lehetőségeket*, amelyeket analitikusan a konkrét problémához társítva a fentiekben bemutatunk, az alábbiakat emelhetjük ki:

- A romániai magyar oktatási gyakorlat megerősödést eredményezhetné a községi központokban megerősített, jól felszerelt iskolák létrehozása, valamint az eredményes és minőségi munkát végző tanárok alkalmazása, valamint szakmai motivációjuk folyamatos szinten tartása (Murvai, 2019)
- A jó minőségű oktatás megvalósításának szükségessége minden oktatási fokozaton a megmaradás egyik záloga. Murvai (uo.) leszögezi, hogy jó minőségű „árut” kellene az oktatás asztalára letenni, hiszen ez adja az erdélyi magyar oktatás jövőjét. Ez többértű kérdést is felvet: egyrészt előnyös a sajátos magyar oktatás számára kidolgozott tantervek, tankönyvek használata. Ez az anyanyelv, a kisebbség történelmének és hagyományainak, valamint az ének-zene oktatás esetében elfogadott, de folyamatos (bár igen lassú) az előrelépések más területek esetében is, például román nyelv és irodalomból. Ezen a területen, bár a hetvenes években volt egy olyan időszak, amikor ez sajátos tantervek alapján készült, ma nehezen alakul újra oktatási gyakorlattá. Tény, hogy a 2011-es oktatási törvény előírja a magyar iskolák számára a sajátos tantervek és tankönyvek használatát minden oktatási fokozaton. A kivitelezés lassan araszol (felmenő rendszerben), de a megoldás körvonalazódik és kitartónak kell(ene) lenni a kivitelezésben. Másrészt az oktatásnak-képzésnek a kivitelezésében felmutatott minőség is meghatározó. Különösen előnyös lenne a szórványoktatás korszerű módszertanával foglalkozni és ezt széles körben népszerűsíteni az érintett pedagógusok körében.
- 2018 nyarán a Székely Kongresszus oktatási konferenciája az oktatás minőségének javítására reflektálva egy magyar pedagógus-továbbképző központ létrehozásában látná a megoldást. Szabó Ödön (idézi Ambrus, 2018) úgy véli, hogy ez az intézmény átfogóan képviselhetné a magyar iskolákat, és felvállalhatná a magyar pedagógusok képzésnek és továbbképzésnek koordinálását, amely a folyamatos önképzést, továbbképzést még erőteljesebben serkenthetné. Ugyanerre az igényre erősít rá Burus-Siklódi Botond,

a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnöke is (uo.), rámutatva, hogy van erre törvényes keretek között lehetőség, amivel jó lenne élni. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy a progresszív oktatási helyszínek kialakítása motiválón hatna a diákokra, ami a tanulás eredményességben hamar megmutatkozik.

- További feladatnak minősül a szakoktatási központok létrehozása, a duális képzés felkarolása, népszerűsítése a fiatalok körében, valamint a szülők érzékenyítése is e képzési forma iránt (Kiss, idézi Ambrus)

Az erdélyi magyar közoktatás sajátosságainak leltára feltárta előttünk a rendszer erős pontjait, de ezzel egyidejűleg azokat az elemeket is, amelyek fokozott figyelmet igényelnek a jövőben is. Kétszeresen is fontos a képzés minőségére való odafigyelés a magyar nyelvű tanulási lehetőségek megteremtésén túlmenően, ugyanis egyrészt alapvető cél, hogy a magyar gyerekek jó minőségű oktatásban részesüljenek, ezzel alapos tudásra és olyan készségekre, képességekre tegyenek szert, amelyek a szakmai hatékonyságot és személyes boldogulást tesznek lehetővé. Másrészt a magyar oktatási intézmények jó minőségű „szolgáltatásait” meg kell teremteni/őrizni, annak érdekében, hogy a többségi iskolákkal versenyképességüket fenntarthassák.

### **II.3. A szlovákiai magyarság oktatási rendszere**

Összeállította: Gábri Rudolf

#### **Erősségek a szlovákiai magyarság oktatásában:**

A felvidéki magyarok azonosságtudatának egyik legfontosabb eleme az anyanyelv. Talán éppen ezért jellemző e közösségre az anyanyelv-megtartására való nagyfokú igyekezet. Az anyanyelv átörökítésében nagyfokú szerepe van az anyanyelvi iskoláknak. Ennek előnye az, hogy nemcsak a magyar nyelv és irodalom oktatása zajlik magyar nyelven, hanem – iskolatípusonként változó mértékben<sup>7</sup> - más tantárgyak oktatása is. Az intézményes anyanyelvű művelődés az óvodában kezdődik és az érettségivel zárul.

---

<sup>7</sup> Az általános iskolákban és néhány középiskolában, beleértve a gimnáziumokat, minden tantárgyat magyarul oktatnak, azonban vannak olyan szakközépiskolák, ahol a szaktantárgyakat szlovákul, az általános és a humán tárgyakat pedig magyarul oktatják.

A felvidéki magyarság aránylag fejlett anyanyelvű oktatási rendszerrel rendelkezik. Ez köszönhető annak, hogy a magyar kisebbség 1918 után megtarthatta korábbi elemi és polgári iskoláinak, valamint középiskoláinak egy részét, sőt új oktatási intézményeket is létrehozhatott. Ezt az oktatási rendszert alapvetően sikerült máig megőrizni. Ezenkívül, a rendszerváltást követően, újra lehetőség nyílt a magán- és egyházi iskolák létesítésére, önálló magyar nyelvű felsőoktatási intézmény létrejöttére. A komáromi Selye János Egyetem 2003-tól az egyetlen önálló jogalanyisággal rendelkező, a nemzeti kisebbség nyelvén oktató felsőoktatási közintézmény Szlovákiában, melynek köszönhetően növekedett a felsőfokú végzettséggel rendelkező magyar fiatalok száma és a szlovákiai magyarság iskolázottsági szintje.

Az anyanyelvi iskola erőssége tehát, hogy a gyermek anyanyelvén a gyermek tudását maximálisan gyarapítja, személyiségét fejleszti, kultúráját közvetíti. Mindehhez párosulva a családi háttér is fontos szerepet tölt be.

A szlovákiai oktatási rendszer igen összetett. Szlovákiában az alapoktatás 9 osztályos általános iskolákban, úgynevezett alapiskolákban történik. Az alapiskolák működését a Szlovák Köztársaság Iskolaügyi minisztériumának 320/2008-as rendelete szabályozza. Jelenleg Szlovákiában 297 magyar és vegyes tannyelvű iskola működik, ebből tisztán magyar tannyelvű 260. A gimnáziumok hagyományos szerepe mind a mai napig a főiskolákra, egyetemekre való célirányos, általános felkészítésében rejlik. A jelenlegi tantervek és koncepciók is a gimnáziumok egy olyan típusú általános képzettséget biztosító középiskolára való minőségi fejlesztését teszik lehetővé, ami a diákokat elsősorban a felsőoktatási intézményekben való továbbtanulásra készíti fel, szakképesítés biztosítása nélkül.

A szakképzés terén Szlovákiában többféle iskolatípus és egyéb foglalkoztató intézmény létezik. Ezeket elsősorban tanulmányi idejük hossza, valamint képzésük tartalmának jellege, mennyisége és minősége különbözteti meg. Ide sorolható elsősorban a szakmunkásképző, amely iskolák feladata, hogy felkészítsék a fiatalokat konkrét tevékenységekre, meghatározott munkafolyamatok elvégzésére. Az oktatás általános felkészítésből és szakképzésből tevődik össze, miközben a szakmai gyakorlat van túlsúlyban.

A tanulmányi szakok a foglalkozások rendszerét követik. Az egyes hivatások nehézsége és összetettsége alapján a tanulmányi idő kettő vagy három év, ha valaki érettségit is szeretne szerezni, akkor újabb esztendőit kell az iskolapadban töltenie.

A szakközépiskola elsőrendű küldetése, hogy középfokú szakképzést biztosítson a tanulóknak, s felkészítse őket a különböző területeken esedékes munkavégzésre, valamint a felsőoktatásban való részvételre, illetőleg az élethosszig tartó továbbképzésre. A szakközépiskolák szakmailag képzett szakértőket képeznek a különböző iparágak, valamint a közigazgatás és az élet egyéb területei számára. Ugyancsak ők biztosítják az érdeklődők számára az érettségi utáni szakképzést.

A tanonciskola külön fokozatot képvisel az oktatási rendszerben. Feladata, hogy azokat a tanulókat készítse fel bizonyos hivatásokra, akik a tankötelezettség ideje alatt nem fejezték be alapiskolai tanulmányaikat, így nem lépnek tovább valamely középiskolába. Nem egyenértékű a szakmunkásképzővel, bár hasonlatos módon és hasonló formában működik.

Az oktatási rendszerben megtalálhatók még a gyakorlati oktatás központjai is, amelyek azon tanulók számára biztosítják a szakmai gyakorlatot, akiknek a szakmunkásképző csak elméleti képzést nyújt. Ezek az intézmények együttműködnek a szakiskolákkal, és tevékenységüket előírt tanterv alapján végzik. Magánszemély (általában vállalkozó) is létesíthet a tanulók számára a gyakorlat végzésére szolgáló munkahelyet. Itt általában későbbi alkalmazottait készíti fel a munkavégzésre.

Az EU legalább 3 nyelv ismeretét várja el az állampolgáraitól. Mivel az anyanyelvi iskolák a szlovák nyelvtudásra is nagy hangsúlyt fektetnek, és egy világnyelv oktatására is sor kerül, a gyermekeket megfelelő nyelvi kompetenciákkal ruházzák fel. A továbbtanulás lehetősége a magyar nyelvű felsőoktatási intézményekben adott, ami segíti és növeli a fiatalok munkaerő-piaci esélyeit.

Az oktatáshoz kapcsolódva és azt támogatva, segítve nagyon fontos szerepe van a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetség tevékenységének, amely többek között szakmai továbbképzések, nyári egyetemek szervezéséből is áll.

A magyar nyelvű iskolák gyereklétszámát tekintve elmondható, hogy a Felvidéken 2010 óta nem csökken a gyerekek létszáma. Több felvidéki régióban egyértelmű növekedés is tapasztalható.

És nem utolsó sorban erősségnek tekinthető az is, hogy az anyaországi támogatások eredményeként infrastrukturális beruházások valósultak/valósulnak meg az anyanyelvi óvodák, iskolák fejlesztése érdekében. Természetesen ki kell hangsúlyozni azt is, hogy az iskolák a színvonalas oktatás-nevelés érdekében további támogatási forrásokat is igénybe vesznek.

### **Gyengeségek a szlovákiai magyarság oktatásában:**

Legnagyobb hiányosságnak vagy akár problémának talán az tekinthető, hogy „A szlovákiai magyar oktatás jogállása rendezetlen, hiányzik a törvényes alapja, hiszen a 245/2008-as közoktatási törvény nem különböztet meg magyar nyelvű iskolákat, csak oktatási nyelvet.” (Fodor 2015)

Szlovákiában az oktatás nyelve a szlovák nyelv, azonban a nemzetiségi kisebbséghez és etnikai csoportokhoz tartozó tanulók számára az államnyelv elsajátításán kívül lehetővé teszi az állam az anyanyelvükön való tanulást.<sup>8</sup>

Ezen kívül hiányzik egy az anyanyelvi iskolákban folyó oktató-nevelő munka minőségének fejlesztését támogató szakmai stratégia, valamint annak megvalósítása az egyén és a magyar közösség boldogulása érdekében. Ez biztosítaná az eredményes és hatékony oktatást a magyar iskolákban és összevethetővé válna a térség országaival, melynek általános jegyeit az identitás, az anyanyelv és a magyar kultúra értékei tennék egyedivé.

A minőségi oktatáshoz elengedhetetlen a megfelelő minőségű tankönyvekkel való ellátottság. Az anyanyelvi iskolákban sajnos legtöbbször szlovák nyelvről, sok esetben rosszul lefordított, a magyar nyelv szabályainak nem megfelelő tankönyvekből tanulnak a gyerekek. A helyzet még rosszabb az egyes tantárgyi versenyek feladatainak fordítása esetén. A megoldást itt is az jelentené, ha a közoktatási törvényben megjelenne a nemzetiségi oktatás fogalma.

---

<sup>8</sup> Zákon č. 245/2008, § 12, ods. 2, 3 Z.z. o výchove a vzdelávaní (§ 12 2, 3 bekezdés, 245/2008 T.t. sz. közoktatási törvény)

„S ha az megvan, akkor ahhoz hozzá lehetne rendelni egy olyan komplex pedagógiai intézményt, mely többek között a tankönyvkiadás sajátos nemzetiségi specifikumaiért felelne.“ (Horváth Szomolai 2018)

Sajnos az anyanyelvi általános iskolákról elmondható, hogy egyre láthatóbbá válik a roma származású tanulók számának nagymértékű emelkedése. Ez magával hordozza ezen tanulók nevelésének-oktatásának gondjait. Az iskolákban hiányoznak a megfelelő szakemberek, illetve ha jelen is vannak, akkor alacsony létszámban és képtelenek kielégíteni a hátrányos, tanulási zavarokkal küzdő gyerekek oktatási-nevelési szükségleteit.

A szlovákiai magyar középiskola hálózatot és annak statisztikáit vizsgálva a gimnáziumokhoz viszonyítva a magyar tannyelvű szakközépiskolák és szakmunkásképző intézetek térhódítása az utóbbi évtizedben sokat veszített lendületéből. A magyar nemzetiségűek számára rosszabb a szakoktatás elérhetősége a jelenlegi szlovákiai átlaghoz képest. A magyar nyelvű szak-specializációk, a tanulható szakok kínálata szegénységes és nagymértékben visszafejlődött az utóbbi évtizedben. További változás, hogy a diákok számában is csökkenés következett be, de ez nem járt együtt az iskolák ill. az osztályok számának csökkenésével, ami a gazdaságos működtetés kérdését hozza felszínre. A dél-szlovákiai régió gazdasági fejlődésének előfeltétele a munkaerő-piaci kihívásoknak eleget tevő humán erőforrás fejlesztés. Ennek eszköze - a felsőoktatás mellett – a kiterjesztett értelemben vett szakképzés, ami magába foglalja a szakképző iskola hálózat mellett a felnőttképzést és az átképzési programokat, tanfolyamokat. Szlovákia EU csatlakozásával komoly pályázati támogatás várható a régió gazdasági felzárkóztatását javító szakképzési programokban. Ugyanakkor az intézmények felkészületlensége és az együttműködések hiánya miatt a számukra hozzáférhető magyarországi források is sokszor kiaknázatlanok. A helyi önkormányzatok, mint az iskolák fenntartói, forráshiánnyal küszködnek és felkészületlenek, sok esetben még „nem tudnak mit kezdeni” ezen intézmények fejlesztésével, ugyanakkor a szakképzési intézmények fejlesztésével egyetlen szakmai szervezet sem foglalkozik.

Ha a szlovákiai magyar szakképzés aktuális helyzetét szeretnénk körvonalazni, egyúttal a munkaerőpiac, valamint a fejlesztési igények tükrében egy alapos vizsgálatnak kitenni, akkor elsősorban azzal az általánosan ismert ténnyel kell szembenéznünk, hogy a szlovákiai közoktatási rendszerben a nemzetiségi nyelven oktató iskolák nem alkotnak önálló egységet, a közös hálózat részei, és gyakorlatilag csak

minimális, a sajátosságokból eredő eltérést mutatnak a többségi nyelvet alkalmazó intézményekkel szemben. Sőt, azt is rögtön hozzá kell tennünk, hogy a közoktatás terén éppen a szakképzés az egyik legmostohább ágazat a felvidéki magyarság művelődési lehetőségeinek palettáján. Nagyon sok esetben és nagyon sok régióban ugyanis alig van néhány intézmény, ahol a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó fiatal vagy felnőtt anyanyelvén sajátíthatná el egy-egy szakterület vagy konkrét szakma alapjait, fortélyait.

### **Javaslatok a terület fejlesztésére:**

A következő javaslatokat fogalmazhatjuk meg a szlovákiai magyarság oktatási lehetőségeit tekintve.

A pedagógusképzés minőségének emelése kulcsfontosságú lenne a magyar pedagógusok képzési helyein, Komáromban, Nyitrán, Pozsonyban és Magyarországon. Szükség lenne a közoktatás-felsőoktatás (tanárképzők) közötti párbeszéd és együttműködés biztosítására.

Hasznos lenne az iskolai pedagógiai program szerepének erősítése, kulcsfontosságú lenne annak biztosítása, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató iskolák kerettanterveit a kisebbségek maguk dolgozhassák ki. Hasznos lenne emellett az igények, elvárások és lehetőségek harmonizálása, stratégiai tervezés és minőségfejlesztés. Újra kellene gondolni a pedagógus-továbbképzési gyakorlatot.

Elengedhetetlen az értékelés, önértékelés, minőségfejlesztés. Az iskolai önértékelés világossá teszi az intézmény fő értékeit és céljait, meghatározza az intézmény kulcsfolyamatait és reflektálja a szervezetnek a munka eredményességét, hatékonyságát és minőségét.

A nulladik évfolyam bevezetésének kezdeményezése szintén kulcsfontosságú a nagy százalékban hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatására. A roma diákok tehetség gondozása, a tehetségek kiemelése, megbecsülése a sport, a kézművesség, a zene és a tánc területén fontos lenne későbbi boldogulásuk biztosítása érdekében.

A szlovák nyelv oktatási tartalmának és módszereinek megújítása az anyanyelvi iskolákban segítené azon szülők döntését, akik csupán abból az okból adják a magyar nemzetiségű gyerekeiket szlovák tannyelvű iskolákba, hogy a gyerek jól elsajátítsa az államnyelvet és érvényesülni tudjon majd a munkaerő piacon.



## II. 4. Az ukrain magyarság oktatási rendszere

Összeállította: Gabóda Béla

### **Erősségek az ukrain magyarság oktatásában:**

A kisebbségi közösségek megmaradása, az identitás megtartása és átörökítése szempontjából az oktatási rendszer működésének jellemzői mindig meghatározóak. Ukrajnában a magyar tannyelvű iskolai oktatási rendszer<sup>9</sup> jónak mondható, hiszen a magyar gyerekek számára elérhető a magyar tannyelvű iskoláztatás az óvodától a felsőoktatásig.<sup>10</sup> Ez azonban csak a Kárpátalja síkvidéki részein<sup>11</sup> élő többszázmagyarság vonatkozásában igaz teljes mértékben.<sup>12</sup>

Az ukrán parlament által 2017. szeptember 5-én elfogadott új oktatási törvény (általános kerettörvény) a közoktatás korszerűsítését tűzi ki célul 2018 szeptemberétől bevezetendő reformokkal, egyebek közt 11-ről 12 évre emelve a kötelező elemi, általános és középfokú oktatás időtartamát, s a jelenlegi 22-ről 9-re csökkentve a tantárgyak számát. A törvény jelentős autonómiát ad az iskoláknak, és béremelést ír elő a pedagógusok számára. A törvény strukturális reformot is előír: az első fokozat az 1-4. osztály (elemi iskola), a második az 5-9. osztály (általános középiskola), a harmadik pedig a 10-11. osztály (középiskola). (Fedinec-Cserniczkó, 2017a: 7-8.)

Az új közoktatási séma szerint az óvodai nevelés a gyerek hatéves koráig tart, az elemi iskola 4 éves lesz (6-tól 10 éves korig), melyben azonos követelményrendszert vezetnek be. Az ötödik osztálytól fog kezdődni az általános iskola (alapiskola, gimnázium), amely öt évig tart majd. Az 5–9. osztályokban megnövelik a tantárgyak számát.

---

<sup>9</sup> Részletes statisztikai elemzést az ukrainai/kárpátaljai magyar oktatási rendszerről lásd: Gabóda Béla (2018): A kisebbségek anyanyelvű oktatása Ukrajnában/Kárpátalján. Összefoglaló ország tanulmány (Ukrajna) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében. 35 oldal. (Kézirat)

<sup>10</sup> Ukrajnában a nemzeti kisebbségek közül csak a magyar és román kisebbség rendelkezik teljes, kiépített oktatási rendszerrel az óvodától a felsőoktatásig.

<sup>11</sup> Ungvári, Beregszászi, Munkácsi és Nagyszőlősi járások.

<sup>12</sup> Az anyanyelvi és anyanyelvű oktatás tekintetében területi eltérések mutathatók ki, pl. a Felső-Tisza vidékének szóránymagyarsága körében alig van mód az sem az anyanyelvi, sem az anyanyelvű oktatásra.

A kilencedik osztály elvégzése után minden tanulónak külső független tesztelésen kell részt vennie. A külső független tesztelés eredményei alapján mehetnek továbbtanulni a kilencedik osztály végzősei. A tesztelés eredménye alapján a jogszabály két irányt tesz lehetővé: 1) a szakoktatásba való továbblépést, vagy pedig 2) az érettségit adó líceumba való továbblépést a 10-12. évfolyamon, amely a felsőoktatási képzésre/felvételre készít fel. Ettől eltérhetett és a továbbiakban is eltérhet a magán oktatási intézmények struktúrája<sup>13</sup>. (Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án; Fedinec-Cserniczkó, 2017a: 7-8.)

Erősségként értelmezhető, hogy a civil szektor jelentős befolyással jelenik meg az oktatási életben Kárpátalján. Ukrajna 1991-es függetlenné válása óta a civil társadalom, a „harmadik szektor” rendkívüli mértékben fejlődött, és tapasztalatokban gazdagodott. A rendszerváltozást követően új megoldások, új struktúrák váltak lehetségessé és szükségessé. Ukrajnában 1992-ben elfogadták az *állampolgárok egyesüléséről szóló törvényt* (Закан України «Про громадянство України» - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 50, ст.701), majd a kilencvenes évek közepén megalkotott jogszabályok továbbfejlesztették a nonprofit szektor működésének jogi kereteit<sup>14</sup>. Szervezetek alakultak a szociális, gazdasági és kulturális szükségletek kielégítésére. Mintegy egyharmaduk szociális, karitatív, humanitárius tevékenységet folytat, 16%-uk foglalkozik gyermekekkel, ifjúsággal, 9%-uk egészségüggyel. A kormány közvetlen anyagi támogatást ugyan nem nyújt a civil szervezeteknek, de bizonyos adókedvezményeket biztosít számukra. A civil szervezetek bevételeinek nagyobbik része az üzleti szférából származik. A külföldi források is fontos szerepet játszanak a civil társadalom életében. 1996-ban mintegy 1200 civil szervezetet regisztrált az Ukrán Igazságügyi Minisztérium, és számuk az óta csak nőtt. (Jelentés a külhoni magyarság helyzetéről, 2008: 50.) Ukrajnában jelenleg minden 10 ezer lakosra mintegy 12 civil/társadalmi szervezet jut.

---

<sup>13</sup> A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás története. (<http://kmf.uz.ua/hu/karpataljai-magyar-nyelvu-oktatas-tortenete/>)

<sup>14</sup> A törvényt többször módosították, jelenlegi formájában 2001. január 18-tól van életben.

## **Hiányosságok az ukrainai magyarság oktatásában:**

Az új oktatási törvény szerint viszont az oktatási intézményekben az oktatási folyamat nyelve az államnyelv. Az új jogszabály viszont a tannyelvvél kapcsolatban megkülönbözteti a nemzeti kisebbségeket és az őshonos népeket<sup>15</sup>.

Az oktatási törvény 7. cikkelyének 1. pontja alapján az őshonos népekhez tartozók számára az iskola előtti és az általános középiskola szinteken marad meg az anyanyelven való oktatáshoz való jog. (Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. 7. cikkely/1. pont. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án; Fedinec-Cserniczkó, 2017a: 7-8.)

A törvény a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek viszont csak az önkormányzati oktatási intézményekben garantálja azt a jogot, hogy az államnyelv mellett anyanyelvükön tanuljanak. Ez a lehetőség is csupán az iskola előtti és az elemi iskolai szinteken (1–4. osztály) engedélyezett. Az 5–12. osztályokban, a szakoktatásban, valamint a felsőoktatásban megszűnik a kisebbségek anyanyelvi oktatása. A kisebbség nyelve csak tantárgyként oktatható, illetve annyi engedményt tesz a jogalkotó, hogy egy vagy néhány tantárgy két vagy több nyelven is oktatható – államnyelven, angol nyelven, az EU más hivatalos nyelvein<sup>16</sup>. (Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. 7. cikkely/1. pont. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án; Fedinec–Cserniczkó, 2017a. p.8; Cserniczkó, 2018; Fedinec-Cserniczkó, 2017: 292-293.)

---

<sup>15</sup> Ukrajnában a törvény szerint őshonos népnek egyedül a krimi tatárok számítanak, viszont a kárpátaljai magyarok nem.

<sup>16</sup> Megjegyzések az oktatási törvény 7. cikkelyével kapcsolatban: A törvény indoklása, miszerint azért kell kialakítani a 7. cikkely szerint az oktatást, mert a független tesztelésen nagyon rossz eredményt értek el a nemzeti kisebbségek tanulói, nem megalapozott.

A 7. cikkely szűkíti az anyanyelvi oktatáshoz fűződő jogokat.

A 7. cikkely hosszú ideje létező, nagy hagyományokkal bíró, szerzett jogokat veszélyeztet.

A 7. cikkely diszkriminál, négy egymástól erősen különböző jogokkal rendelkező csoportba sorolja Ukrajna állampolgárait.

A törvény 7. cikkelye pontatlanságokat és kétértelműségeket tartalmaz, ezért jogbizonytalanságot teremt.

A 7. cikkely nem egyeztethetőek össze Ukrajna nemzetközi kötelezettségeivel.

A 7. cikkely alkotmányellenes.

A 7. cikkely számos ukrainai nemzeti jogszabálynak is ellentmond.

7. cikkely nem nyújt megoldást az ukrán nyelv oktatásának a legfőbb problémája: az Ukrán állam mind a mai napig nem teremtette meg az ukrán nyelv oktatásának feltételeit.

Megszünteti a törvény a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató iskolák önállóságát is. A fent meghatározott jog ugyanis csak külön osztályokban (csoportokban) valósulhat meg, az ukrán nyelven oktató intézményeken belül. A jogszabálynak az oktatás nyelvére vonatkozó része a társadalom ukránosításának eszköze a hatalom kezében. (Constantinovits Milán, 2018; Pallagi Marianna, 2017; Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. 7. cikkely/1. pont. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án; Fedinec-Cserniczkó, 2017a: 8; Cserniczkó, 2018; Fedinec-Cserniczkó, 2017: 292-293.)

Szakértők szerint a legmélyebb probléma az új oktatási törvénnyel nem is maga a kialakítandó rendszer, hanem hogy nem foglalkozik a jelenlegi struktúra lényegi problémáinak kérdésével (Fedinec-Cserniczkó, 2017: 293-295.) Véleményük szerint egy olyan oktatási rendszerre akarja ráhúzni az ukrán nyelvűséget, amely egész Kárpátalján alapjaiban rosszul működik,<sup>17</sup> az összkárpátaljai oktatási adatok a leggyengébbek között vannak az országban, aminek több összetevője van (Fedinec-Cserniczkó, 2017: 293-295.):

1. Kárpátalja az egyetlen régiója Ukrajnának, ahol gyakorlatilag soha nem létezett felsőfokú tanár-, illetve tanítóképzés, a helyi felsőoktatási intézmények nem pedagógusokat képeznek, hanem történést, filológust, biológust, fizikust, kémikust stb., akik csak mellékesen kapnak tanári diplomát is;
2. Kárpátalján az alsó tagozatos tanítóknak – az ország más megyéihez viszonyítva – még mindig közel a háromnegyede, gyakorlatilag szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik; Az ország más régióban az ilyen típusú tanítóképzés az 1990-es évek közepére elhalt, és a pedagógiai főiskolákról/egyetemekről kikerülő tanítók tapasztaltabbak, idősebbek, felelősségteljesebbek, mivel nem tizenhét, hanem huszonegy évesen kerülnek az oktatásba, plusz felsőfokú végzettségük van;
3. Az ország régiói/megyéi közül Kárpátalján az egyik legmagasabb a nyugdíjasként, illetve képesítés nélkül dolgozó pedagógusok aránya;

---

<sup>17</sup> Az összkárpátaljai oktatási adatok a leggyengébbek között vannak az országban.

4. Kárpátalján a legnagyobb a falusi iskolákban érettségizők aránya az egész országban, és az adatok szerint a városban érettségizők mutatói lényegesen jobbak, mint falun;
5. A tanulók létszámát tekintve kicsik a kárpátaljai iskolák, több olyan középiskola van, ahol csak egy-egy osztály van évfolyamonként, a párhuzamos osztályok az elmúlt évtizedekben megszűntek: az országos adatok alapján viszont elmondható, hogy minél nagyobb egy iskola, minél több pedagógus tanít benne minél több gyereket minél nagyobb településen, annál nagyobb az esélye annak, hogy az érettségizők átlaga jobb lesz;
6. Kárpátalja egyike a legszegényebb ukrainai megyéknek, és a szociális háttér erősen befolyásolja az eredményeket. (Fedinec-Cserniczkó, 2017: 293-295.)

A kárpátaljai magyarság érdekvédelmi szervezetei, oktatási és nyelvi jogi szakértői egyértelműen amellet foglaltak állást, hogy a törvény 7. cikkelye ellentétes Ukrajna Alkotmányának számos rendelkezésével, illetve több ukrainai törvénnyel, továbbá nem egyeztethető össze az ország nemzetközi kötelezettségvállalásaival.

Az ukrán nyelv eredményes oktatását számos tényező akadályozza. A fő problémák az alábbiak:

- A megfelelően képzett ukrán nyelvtanárok hiánya; (Cserniczkó, 2012: 17.)
- A megfelelő tankönyvek, tanári kézikönyvek, módszertani segédletek, iskolai szótárak hiánya. Az ukrán nyelvnek, mint kötelező iskolai tantárgynak a bevezetését követően hosszú évekig – gyakorlatilag máig - nem jelentek meg az ehhez szükséges tantervek, tankönyvek. Amikor aztán megjelentek, a nemzetiégi iskolákban oktató pedagógusok számos kritikával illeték őket. Elsősorban azért, mert olyan tanárok és tudományos munkatársak állították össze őket, akik nem ismerik a kisebbségek helyzetét, nyelvét és kultúráját. (Cserniczkó, 2012: 18)
- A megfelelő szemlélet és az erre alapozott módszer hiánya.

- A konkrétan megfogalmazott célok hiánya. Az ukrán nyelv tantárgy oktatása vonatkozásában nincsenek megfogalmazva azok a konkrét célok, melyeket a nyelvet tanulóknak el kell érniük.
- Az ukrán oktatáspolitikát homogenizálja a nyelvtanulókat. Az Ukrán Oktatási- és Tudományos Minisztérium univerzális tanterveket, tankönyveket hagy jóvá folyamatosan, miközben más-más nyelvi, nyelv környezeti helyzetben kezdik el az ukrán nyelv elsajátítását például a szórványban vagy tömbben, városban vagy faluban élő első osztályos tanulók. (Cserniczkó, 2012: 20)

Az oktatásban tapasztalt hiányosságok mellett az is nehezíti az ukrán nyelv elsajátítását, hogy a népszámlálási adatok szerint a kárpátaljai magyarok 46%-a olyan helységeben él, ahol arányuk meghaladja a 80%-ot, 62%-uk pedig olyan településen, ahol a magyarok abszolút többséget alkotnak. (Molnár-Molnár, 2010: 19) A közösség nyelvválasztási preferenciái pedig egyértelműen magyar dominánsak ezekben a magyar többségű településeken. Az utóbbi évek szociolingvisztikai vizsgálatai is arra világítanak rá, hogy a privát szféra, az olvasmányok, a tájékozódás<sup>18</sup> nyelve elsősorban, sőt sok esetben kizárólagosan a magyar (Cserniczkó, 1998; Cserniczkó szerk., 2010).

- a felnőttképzési rendszer kialakítása

Ukrajnában a felnőttképzés egyik legfőbb megoldandó feladata a felnőttképzési rendszer kialakítása, valamint az irányelvek és az igazgatási keretek kidolgozása. Az ország jogalkotási és politikai keretei politikailag mindeddig nem tették lehetővé a felnőttképzés létrejöttét, a jelenlegi az ukrain felsőoktatási szektor/ágazat rendszertelen, szervezetlen, spontán és hatástalan. Az élethosszig tartó tanulás elemei ugyan akkor már megfigyelhetők a közoktatási és a felsőoktatási rendszer keretein belül működő felnőttképzések, a különböző civil szervezetek által kínált képzések, a munkahelyi belső képzések formájában<sup>19</sup>. (Ádám, 2010) Ukrajnában nincs önálló felnőttképzési törvény, csak az oktatási törvény keretein belül jelenik meg a felnőttképzés szabályozása. Az oktatási kerettörvény 18. fejezete foglalkozik a felnőttoktatással.

---

<sup>18</sup> Nyomtatott sajtó, rádió, televízió.

<sup>19</sup> II. vszeukrajinszkij zjizd pracivnyikiv osviti, MONU, Kijiv, 2001, 212. (A pedagógusok II. összuekrajnai konferenciája).

### **Javaslatok a terület fejlesztésére:**

Az ukrán nyelv hatékony és eredményes oktatásának problémáját csak az anyanyelven, vagyis magyarul oktató iskolák keretében szükséges megoldani, azaz nem az állam által javasolt és erőltetett többségi nyelven vagy két tannyelven folyó oktatás a megoldás.

Az alábbiakban összefoglaljuk azokat a feladatokat, melyek a kárpátaljai magyar közösség szakmai és érdekvédelmi szervezetei szerint alapvető fontosságúak ahhoz, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű oktatási intézményekben hatékonyabbá váljék az ukrán nyelv oktatása (Cserniczkó, 2012: 26-28.):

1. Az ukrán érettségi és felvételi tesztvizsgán ne támasszanak azonos követelményeket az ukrán és nem ukrán tannyelvű iskolában érettségizőkkel szemben.
2. Abból kiindulva, hogy a kisebbségi iskolákban más az ukrán nyelv, mint tantárgy oktatásának a célja, feladata, eltérőek a kiindulási alapok, mások az óraszámok,<sup>20</sup> elengedhetetlen, hogy más módszereket szükséges alkalmazni a tantárgy oktatása folyamán. Ebből következően, szükségszerű az államnyelv sikeres elsajátítása érdekében, ukrán állami finanszírozásban a kisebbségi nyelven (magyar nyelven) oktató iskolák számára speciális tanterveket, ezek alapján pedig tankönyveket, munkafüzeteket, módszertani segédanyagokat, szemléltetőket, szótárokat kidolgozni.
3. A kárpátaljai magyar oktatáspolitikusoknak, szakértőknek, civil és érdekvédelmi szervezeteknek kezdeményezni kell azon állami szabványok, kerettantervek, dokumentumok felülvizsgálatát és átdolgozását, melyek az államnyelv elsajátításának céljait, feladatait és követelményeit, illetve az oktatás tartalmát határozzák meg. Ezekben pontosan meg kell határozni, milyen nyelvtudásszintet várunk el a magyar tannyelvű iskolák tanulóitól az oktatás egyes szintjein. Ezek a követelmények nem lehetnek azonosak az anyanyelvi beszélőkkel szemben támasztott követelményekkel. Az ukrán nyelvet a magyar tannyelvű iskolákban ezek alapján, mint idegen nyelvet lenne célszerű oktatni.

---

<sup>20</sup> Mint a többségi (ukrán) nyelven oktató iskolákban.

4. Képezzenek magyarul is beszélő, sajátosan a magyar tannyelvű iskolák számára ukrán nyelv és irodalom tanárokat. A már folyó ilyen irányú képzés szakmai és tárgyi feltételeit, finanszírozását hosszú távon biztosítani kell, mégpedig az ukrán állami költségvetésből.
5. A már kidolgozott és kidolgozás alatt álló módszertani segédanyagokat engedélyeztetni kell az illetékes oktatási hatóságokkal, hogy ezek hivatalosan is használhatóvá váljanak az oktatási folyamatban. Ebben a munkában eredményes együttműködésre van szükség a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézettel és annak Beregszászi Tagozatával. Mivel a módszertani segédanyagok, szemléltetők stb. kiadását nem támogatja az ukrán állam, nyomtatásuk költségeit pályázati forrásból kell előteremteni.
6. Az oktatási rendszerből már korábban kikerült, de ukránul nem, vagy rosszul beszélő felnőttek számára meg kell teremteni a lehetőséget, hogy elsajátíthassák az államnyelvet. Ehhez felnőttoktatási programokra, illetve erre a célra kidolgozott oktatási anyagokra van szükség. A tanfolyamokat költség-hozzájárulásos formában, pályázati támogatással célszerű indítani. (Cserniczkó, 2012: 26-28.)

A kárpátaljai magyar nyelvészek, oktatási szakemberek, civil szakmai és érdekvédelmi szervezetek már az 1990-es évek közepétől folyamatosan felhívták a figyelmet, hogy az államnyelv oktatása terén gondok vannak a helyi magyar tannyelvű iskolákban, hiányoznak az eredményes és hatékony oktatómunkához szükséges feltételek, s ezt a kérdést az óta is folyamatosan napirenden tartják. Az ukrán nyelv oktatásának hiányosságaival kapcsolatos problémák megoldására tett javaslataik eddig viszont nem igen találtak meghallgatásra az ukrán állam részéről.

Az Ukrán Oktatási- és Tudományos Minisztérium kezdeményezésére 2017. szeptember 13-án a „felnőttképzés fejlesztését szolgáló” jogalkotási munkabizottságot hoztak létre. A munkabizottság elsődleges feladata volt kezdeményezni és előkészíteni Ukrajna Felnőttképzési Törvényének kidolgozását.



### **III. A KUTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ SZERVEZETEK BEMUTATÁSA**

Ebben az alfejezetben részletesen bemutatjuk a kutatásban részt vevő magyarországi és határon túli (romániai, szlovákiai, ukrainai) szervezeteket, kitérve a szervezet küldetésére, célkitűzéseire, tevékenységeire, humán erőforrás bázisára, infrastrukturális lehetőségeire, projektjeire és kapcsolatrendszerére.

#### **III.1. Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete** Összeállította: Dr. Takács-Miklósi Márta

A Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete 2004 óta működő debreceni közhasznú egyesület.

##### **A szervezet fő célkitűzései:**

Az egyesület kiemelt céljaként a tudományos közéletben való folyamatos megjelenés érdekében tagjai révén számos magyarországi és nemzetközi tudományos kutatásba kapcsolódik be, közreműködik tudományos kiadványok kiadásában, szakmai konferenciák szervezésében.

A szervezet Kiss Árpád nevét viseli, aki az Országos Pedagógiai Intézet Didaktika Tanszékének vezetőjeként az 1960-as, 1970-es években a magyar neveléstudomány egyik meghatározó alakja volt. Kiss Árpád szakmai irányításával kapcsolódott be Magyarország a nemzetközi (IEA, UNESCO) tudásmérő vizsgálatokba, tevékeny szerepet játszott továbbá a korszerű pedagógiai módszerek magyarországi meghonosításában.

A neveléstudomány tudományos rangjának kivívásáért indított többfrontos tevékenységének központjában az iskolai műveltség értelmezése és tartalmának kifejtése állt. Legnagyobb hatású műve, a Műveltség és iskola (1969), amely monográfiájában, több évtizedes lemaradást behozva, nyugat-európai szintre és kontextusba helyezte témáját.

Kiss Árpád nemcsak neveléstudós, neveléskutató, szerkesztő, tudományszervező, hanem oktatáspolitikus is volt, már 1945–1948 között, tehát nagyon fiatalon, az Országos Köznevelési Tanács ügyvezető igazgatójaként tevékenykedett.



*Kiss Árpád, az egyesület névadója*

**A szervezet profilja, tevékenységei, legfontosabb eseményei:**

A tudományos közéletben való részvételt tudományos kutatások szervezésével, menedzselésével és megvalósításával valósítja meg.

Legfontosabb, kétévente megrendezésre kerülő rendezvénye a Kiss Árpád Emlékkonferencia, amely az 1999-ben megrendezett I. Kiss Árpád Emlékkonferencia hagyományait kívánja folytatni: megnevez egy központi problémakört, de közös megbeszélések tárgyává szeretné tenni az aktuális pedagógiai gondolkodás, kutatás és gyakorlat valamennyi felmerülő problémáját.

1999-ben az Interdiszciplináris pedagógia; 2001-ben az Interdiszciplináris pedagógia és a tudás társadalma; 2003-ban Interdiszciplináris pedagógia és az elvárások forradalma; 2005-ben az Interdiszciplináris pedagógia és az oktatás finanszírozása; 2007-ben az Interdiszciplináris pedagógia és az eredményesség akadályai; 2009-ben Interdiszciplináris pedagógia, pedagógusok, értelmiségiek; 2011-ben Interdiszciplináris pedagógia és a

felsőoktatás alakváltozásai; 2013-ban Interdiszciplináris pedagógia és a fenntartható fejlődés; s végül 2015-ben Interdiszciplináris pedagógia és az oktatási rendszer újraformálása címmel rendeztünk konferenciát. A tömegkultúra minden eddiginél komplexebb és ellentmondásosabb rendszere, az oktatásügy és egyben az azzal szemben támasztott elvárások ugrásszerű mutációja, az internet, a kultúra új kódjainak, mítoszainak (és ellen-mítoszainak) megjelenése szakadatlanul újra alapozza az oktatásügyet. A korábban megrendezett emlékkonferenciák már eddig is kiemelkedő számban és színvonalal foglalkoztak az informatikai eszközök oktatási részesedésének sokoldalú pedagógiai problematikájával. Napjainkra pedig a digitális technológiák alkalmazása az oktatás folyamatában megszokottá, olykor majdhogynem észrevehetetlenné vált, éppen ezért az informatikai eszközök egyre szélesedő használata a jelen egyik legaktuálisabb problémája.

Az Egyesület a Kiss Árpád Emlékkonferencia szervezése mellett az elmúlt években különösen az oktatáskutatásokra és a civil szférára vonatkozó magyarországi és nemzetközi kutatási projektekben vállal résztvételt, pl. 2013-ban indult „A tanuló régiók Magyarországon” című kutatásban vállalt tevékenységet, amelyet a Debreceni Egyetem Felsőoktatási és Kutató és Fejlesztő Központjával közösen valósított meg és azóta a CHERD-Hungary IESA (Institutional Effects on Students Achievement) kutatás lezárásában közreműködött hatásvizsgálatok készítése és a kutatási eredmények prezentálása (zárókonferencián), publikálása (zárókötet) kapcsán.

Az oktatási élethez kapcsolódóan évente 1-2 tudományos konferencia szervezését/társzervezését végezi önkéntesei, elsődlegesen a doktoranduszok segítségével. Az utóbbi évek kiemelkedő jelentőségű konferenciája a két évente megrendezésre kerülő saját szervezésű Kiss Árpád Emlékkonferencia, amely 2017-ben már a tizedik alkalommal valósult meg. Emellett rendszeresen vállal társszervezői feladatokat az évente megrendezésre kerülő HUCER elnevezésű oktatáskutatási témájú nemzetközi konferencián, ill. a két évente megvalósuló művelődés és a felnőttkori tanulás témájú Tudományos Konferencia és Szakmai Találkozó Durkó Mátyás emlékére debreceni konferencián. 2018-ban a Oktatás – Informatika – Pedagógia Konferencia 2018. megvalósítását segítette önkénteseivel.

A konferenciákon társszervezői feladatok mellett szekcióvezetői feladatokat is ellát, valamint tagjai előadást tartanak kutatási témáikban. A magyarországi konferenciák mellett 2016-ban az egyesület bekapcsolódott az ECER2016 nemzetközi konferencia „Szakmaközi együttműködés az oktatásban” valamint a „Research in higher education” szekció szervezői, idén pedig az EECERA 2018 nemzetközi konferencia szervezési feladataiba is. A konferenciákba történő bekapcsolódásunk célja egyrészt a magyarországi és nemzetközi tudományos és kutatási együttműködések kialakítása, a végzett tudományos kutatások és eredmények nyilvánosságának biztosítása, másrészt a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Programjának hallgató számára fórumot biztosítani tudományos eredményeik közzétételére, azok megvitatására.

Az egyesület a tudományos eredmények és előadások közzétételét nem csak a konferenciák segítségével, de kötetek, tanulmányok megjelentetésével is végzi, így pl. a Kiss Árpád Konferenciákon elhangzó előadásokból szerkesztett tanulmányköteteket jelenteti meg vagy 2017-ben a határon túli magyar kisebbségi oktatási rendszert bemutató kutatások publikálására szolgáló kötetet.

Emellett segítve a Debreceni Egyetem doktorandusz hallgatóinak értelmiségi képzését, évről-évre értelmiségi kurzusokat szervez a kulturált értelmiség és az öntevékeny diplomások rétegének erősítése érdekében. Ilyen kurzusai voltak az elmúlt években a Tanuló régiók Magyarországon kutatószeminárium, a Tudománymenedzsment szemináriumunk vagy az angol nyelven zajló Összehasonlító oktatáskutatás szemináriumunk, a Közösségi tanulás Magyarország különböző régióiban szeminárium.

### **A szervezet humán erőforrás bázisa:**

Tagjait a Debreceni Egyetem oktatói, doktorandusz hallgatói és a Debreceni Egyetemhez kötődő oktatási, felnőttoktatási és kutatási szakemberek alkotják.

Az egyesület esélyegyenlőségi törekvései révén lehetőséget teremt a kezdő és leendő kutatók számára is a tudományos közéletbe való bekapcsolódásba, valamint a szélesebb közönség számára, az aktuális problémákat vizsgáló kutatási eredmények elérését.

### **A szervezet kapcsolatrendszere:**

A szervezet kiemelt hangsúlyt fektet más, hasonló kutatási orientációval rendelkező szervezetekkel való együttműködésre: helyi szinten a Debreceni Egyetem és a CHERD-H, országos szinten az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet a kiemelt partnere, de a Partium területén is jelentősek kapcsolatai; civil szervezetek között kiemelkedő az Egyetemen, valamint a tudományos szférában tevékenykedő civilekkel való együttműködésünk. Céljuk, hogy a civil réteget segítse céljaik megvalósításában, részvétel biztosítva számukra a tudományos közéletbe való bekapcsolódásba, a kutatásokban, konferenciákon való részvételre. Kiterjedt kapcsolati rendszerével a magyarországi és határon átnyúló tudományos élet és kutatócsoportok összefogását segíti elő.

## **III.2. Sylvester Dénes Egyesület az Udvarhelyszéki Felsőfokú Oktatásért (Dósa 2019)**

Összeállította: Dr. Dósa Zoltán

### **A szervezet küldetése:**

A székelyudvarhelyi magyar nyelvű egyetemi oktatás gerincét, stabil pontját egyelőre a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Kihelyezett Tagozata képezi, amely jelenleg tanító- és óvodapedagógusképző szakkal működik. Székelyudvarhelyen a pedagógusképzésnek több évszázados múltja van. Már a 17. századtól képeztek a református kollégium keretében iskolamestereket, később, 1928-tól pedig folyamatosan, a szó korszerű értelmében vett tanítókat.

A jelenlegi tanügyi törvénykezés szerint a „teljes értékű” tanítók képzése egyetemi szinten történik, következőképpen a „Liceul Pedagogic” magyar nyelvű fordítása „Tanítóképző” alakban helytelen, ez nem bocsáthat ki teljes értékű tanítói oklevelet. A magyar nyelvű tanítóképzés Erdélyben és Partiumban kizárólag a kolozsvári egyetem kihelyezett tagozataira hárul.

A székelyudvarhelyi tagozat humán erőforrások tekintetében a legerősebb a kihelyezett tanítóképző tagozatok közül, doktori fokozattal, teljes katedrával (normával) rendelkező egyetemi oktatók (docens és adjunktus)

látják el a feladatokat. Fontos tehát, hogy ott, ahol ezek a tagozatok működnek minden lehetséges támogatást megkapjanak, hiszen a pedagógusok megfelelő szintű képzése a jövő nemzedékek fejlődésének legfontosabb záloga! Ne feledjük: a közeli jövőben már ők fogják tanítani gyerekeinket, unokáinkat!

A különböző, nem-költségvetési támogatások megszerzésére a kihelyezett tagozat, mint a Babeş-Bolyai Tudományegyetem része, önállóan nem pályázhat. Ezen túlmenően, rengeteg olyan pályázat létezik (valójában a kiírások többsége!), amely eleve civil szervezeteket szólít meg. Ahhoz, hogy ezeken a pályázatokon megjelenhessen, egyáltalán ahhoz, hogy a székelyudvarhelyi egyetemi élet önálló arculatot nyerhessen, szükség volt egy saját civil szervezetre. A Sylvester Dénes Egyesületet 2012. márciusában került bejegyzésre, azóta működik törvényes keretek között.

#### **A szervezet fő célkitűzései:**

- a térségben történő egyetemi oktatás támogatása
- pályázatok írása, benyújtása és menedzselése az udvarhelyszéki egyetemi oktatás fejlesztése, működési körülményeinek javítása érdekében
- pályázatok kiírása hallgatók és oktatók számára
- pályázati kiírások követése, közvetítése a hallgatók és oktatók felé
- tudományos konferenciák szervezése oktatók és hallgatók számára
- tudományos konferenciákon való részvétel támogatása
- hallgatók és oktatók tanulmányi útjainak támogatása
- kapcsolattartás más felsőoktatási intézményekkel és az általuk működtetett civil szervezetekkel, hallgatók és oktatók cseréjének támogatása
- tudományos szakkiadványok, módszertani segédanyagok kiadása és terjesztése
- a térség pedagógusainak továbbképzése

### **A szervezet profilja, főbb tevékenységei:**

Székelyudvarhelynek – a székelyföldi városok közül (Marosvásárhelyt leszámítva) egyedülállóan – régi felsőoktatási hagyományai vannak. A református egyház főtanácsa („Főkonsistorium”) 1830-ban hozta létre székelyudvarhelyi kollégiumában a jogi katedrát, elindítva ezzel a jogászképzést, illetve a tanintézményt „akadémiai” rangra, más szóval felsőoktatási intézmény szintjére emelve. A tényleges felsőfokú oktatás 1832-ben kezdődött, miután Sylvester Dénes visszatért a bécsi és pesti „peregrinációjáról”, és szeptemberben tartott beköszöntő beszédével elfoglalta jogtanári székét. Az intézmény rektori tisztjét 1833 és 1836, a jogtanári állást 1832 és 1851 között töltötte be. *Következésképpen ő volt az első székelyudvarhelyi felsőoktatási intézmény első rektora.* Bár személye kevésbé ismert (ez nem baj, több sikeres civil szervezet esetében megfigyelhető a kevésbé bombasztikus, de találó névválasztás), a név így figyelmeztet arra, hogy Székelyudvarhelyen a felsőfokú oktatás régi hagyományai alátámasztják létjogosultságát, indokolják a vele való törődést.

Sylvester Dénes 1796-ben született a háromszéki Komollón. Az udvarhelyi kollégiumban tanult, 1816-ban lett „tógátus diák”. 1823-ban „a rigorosumot eminenter állván ki, valóban derék diák volt”. Később a marosvásárhelyi királyi táblán is dicsérettel végezte jogi pályáját. 1830-32-ben a bécsi és pesti jogi akadémiákon tanult, ezt követően foglalta el székelyudvarhelyi jogtanári székét. A Székelyudvarhelyi Református Kollégium tanára 1832 és 1851, rektora 1833 és 1836 között volt. Szívén viselte az oktatás színvonala javításának kérdését. 1842-ben az intézmény kurátorai elé javaslatot terjesztett a leendő „classispraeceptorok” (osztálytanítók) alkalmasságának megvizsgálása tárgyában. A köztudat úgy tartotta számon, mint erélyes, de egyben humánus pedagógust. 1851. január 27-én halt meg.

### **Sylvester Dénes, az egyesület névadója**



*Barabás Miklós festménye*

Az egyesület, a névadójához méltóan elsősorban oktatási-nevelés jelleggel szervez tevékenységeket, konferenciát, nyilvános, tudományos beszélgetéseket, szakmai továbbképzőket, melynek célközönségei az egyetemi oktató, közoktatásban dolgozó pedagógusok és egyetemi hallgatók vagy tanítóképzős középiskolások.

#### **A szervezet humán erőforrás bázisa:**

A Sylvester Dénes Egyesület tagjai a mindenkori egyetemiszintű székelyudvarhelyi tanítóképzésben munkálkodó felsőfokú oktatók közössége. Ez jelen pillanatban egy egyesületi elnököt (Dósa Zoltán) és 5 tagot jelent, akik mindannyian doktori fokozattal rendelkeznek. A tudományos titulus, a doktori fokozat feltétele a tagságnak. Az szervezet által rendezett eseményeken azonban mindig támaszkodunk az egyetemi hallgatók segítségére és más pedagóguskollégák önzetlenségére.



### **A szervezet bevételi forrásai:**

Az egyesület kivétel nélkül minden tevékenységét pályázati pénzből vagy felajánlásokból valósítja meg. A pályázatok, akikkel kapcsolatba kerültünk romániai és magyarországi székhelyűek, és kisebb vagy nagyobb közösségeket szolgálnak, így például a székelyudvarhelyi Városháza költségvetéséből ugyanúgy pályázunk, mint a Magyar Tudományos Akadémia pályázataira, elsősorban a Kolozsvári Akadémiai Bizottság közvetítésével. További bevételi forrás, hogy a román állampolgároknak lehetőségük van felajánlani az adójuk 2%-át nonprofit szervezetek számára, így sok kisebb összeg befolyik az adóhivatalon keresztül. A jótékonyági rendezvényeken is jelen vagyunk, így sok esetben valamilyen nemes cél, vagy sporteseményen való részvétel vezet oda, hogy a polgárok összegeket ajánlanak fel az egyesületnek.

### **A szervezet legfontosabb eseményei:**

a. A szervezet éves rendszerességgel, vagyis minden május közepén megszervez egy tudományos rendezvényt egyetemi oktatóknak és hallgatóknak, de rendszerint bekapcsolódnak pedagógusok minden képzési szintről. Idén már tizedik alkalommal szerveznénk meg a *Kompetencia- és tudástranszfer az oktatásban* címmel meghirdetett konferenciát, melyre a neveléstudományok néhány jeles külföldi és hazai képviselőjét hívtuk meg előadóként, ugyanakkor egyetemi hallgatóinknak is bemutatkozási lehetőséget biztosítunk, hogy saját kutatási eredményeikről beszámoljanak. A konferencia célja a BBTE kihelyezett tagozatai tudományos munkásságának bemutatása, valamint a pedagógusképzés időszerű problémáinak megvitatása. A mintegy kétszáz diákot és több tíz egyetemi oktatót megmozgató konferencia jó szervezése és sikeres lebonyolítása magas szintű tudást, tartalmas és hasznos előadásokat jelent.

b. A másik kiemelkedő rendezvényünk a pszichológia és a határtudományok kutatási eredményeinek ismertetése és népszerűsítése az érdeklődők köreiben a Magyar Tudomány Napja alkalmából. Ez a PSZINKRON.

A PSZINKRON egy olyan tudományszerűsítő rendezvény, ami minden évben a Magyar Tudomány Napja (november 3.) köré szerveződik, és az a célja, hogy a pszichológia, illetve a határtudományok jeles képviselői élő beszélgetés formájában számoljanak be arról, hogy melyek a szakma legújabb és legizgalmasabb eredményei, milyen megoldásokat kínálnak, illetve milyen nehézségekbe ütköznek, hogyha tudományos jellegű problémákkal szembesülnek. A rendezvény az idén ősszel hetedik alkalommal zajlik, általában néhány napos eltolódással három meghívottal beszélgetünk, olyan érdekfeszítő témákról, amelyek az ember személyes és társas életében kiemelten fontosak, ennek megfelelően a célközönség is kifejezetten szívesnek és népesnek bizonyul.

### **A szervezet projektjei:**

Jelen pillanatban a Sylvester Dénes Egyesület, mint együttműködő partner vesz részt a [EFOP-5.2.2-17-2017-00066] azonosítószámú [Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok] projekt megvalósításában a Nullpont Kulturális Egyesület irányításával. Ennek része a nemzetközi hálózatépítés; a nemzetközi együttműködés keretében megismert szolgáltatás (módszer, eljárás) tapasztalatainak feldolgozása, jó gyakorlatok leírása; a közös szakmai programok szervezése, megtartása a partnerekkel; műhelymunka, tanulmányutak szervezése és lebonyolítása az együttműködő partnerek részvételével és az adatgyűjtés, dokumentációs rendszer működtetése.

### **A szervezet kapcsolatrendszere:**

A Sylvester Dénes Egyesület a kisszámú tagság ellenére jó és kiterjedt kapcsolatrendszerrel rendelkezik, ami magyarázható azzal is, hogy tudományos közegben tevékenykedő emberekről van szó, mitöbb maga a munkahelyük is egy kiterjedt egyetemi hálózat egyik tagozata. Számos tudományos szakmai egyesület és a civil kezdeményezések képviselőivel is kapcsolatot ápolunk, hiszen egyrészt a tudományosság képviselője egyik célkitűzésünk, másrészt viszont a tudományt közel is próbáljuk vinni olyan személyekhez, akiknek az érdeklődési területükhöz tartozik ez, de maguk nem foglalkoznak tudományos kutatással.

### III. 3. Nagykapos és Vidéke Társulás (Gábri 2019)

Összeállította: Gábri Rudolf



NAGYKAPOS ÉS VIDÉKE TÁRSULÁS  
ZDROUŽENIE VEĽKÉ KAPUŠANY A OKOLJE

#### A szervezet küldetése

A Társulás feladata az Ung-vidék gazdasági erősítése, a kultúra-, a hagyományok ápolása, a magyar nemzeti identitás erősítése.

Fő szervezője a vidék legjelentősebb közéleti rendezvényeinek, társadalmi és közéleti szerepvállalása a régióban egyre nő.

#### A szervezet fő célkitűzései

Szervezet fő célkitűzésének elsősorban szűk hazája, Ung-vidék szellemi, kulturális és gazdasági felemelkedéséért való eltökélt munkát tekinti. Teszik ezt a magyar nemzet határokon átívelő újraegyesítéséért meghirdetett nemzeti programban a saját szerény kereteiken belül, de céltudatosan és eltökélten.

#### A szervezet fő feladatai:

1. Az illetékességi területen élő magyarság kulturális, oktatási és egyéb szükségleteinek felmérése, helyzetértékelő anyagok elkészítése
2. A magyarság népi hagyományainak ápolása, kutatása – rendezvények szervezése
3. Egyéb a magyarság identitását megőrző programok ill. a magyarság jövőjét döntően befolyásoló országos jelentőségű programok pl. óvodai és iskolai beiratkozási programok
4. Felnőttképzési programok megvalósítása, képzési programok kidolgozása

## **A szervezet profilja, főbb tevékenységei**

A Nagykapos és Vidéke Társulás 1993 tavaszán jött létre Nagykapos és Vidéke Alapítvány néven. 1999-től polgári társulásként „Nagykapos és Vidéke” néven működik.

### **Tevékenységei a következők:**

#### **1. Hálózatépítés**

A Nagykapos és Vidéke Társulás egyik alapító tagszervezete a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszternek.

Ezen kívül szintén egyik alapítója a Rákóczi Szövetség által létrehozott 25 város és vidéke célalap hálózatát tömörítő Szülőföldön Magyarul Társulásnak.

#### **2. MAGYARHÁZ újságkiadás**

A MAGYARHÁZ Ung-vidék negyedévente megjelenő kulturális-közéleti lapja. A lap első számát 2013 decemberében jelentették meg a Nagykaposi Magyar Közösségi Ház megalapításának 10. évfordulója alkalmából. Az olvasóktól kapott pozitív visszajelzések hatására folytatták az újságkiadást.

A MAGYARHÁZ ingyenes, kereskedelmi forgalomba nem kerülő periodikum. Megjelenésének köszönhetően láthatóvá válnak a régió kulturális értékei, a magyar hagyományokat ápoló csoportok és közösségek munkája.

#### **3. E-könyvtár működtetése a Társulás honlapján**

A könyvek hozzájárulnak Ung-vidék és Bodroghöz régiók történetének mélyebb megismeréséhez, kultúrtörténeti emlékeinek feltáráshoz. Témájuk az ott élők kulturális gyökereit érintik, bemutatják a régió értékeit, gazdagítják az olvasó magyarságra vonatkozó helytörténeti és kulturális ismereteit.

A szervezet weboldalán található könyvek nyomtatásban csak csekély példányszámban jelentek meg, így tartalmuk sokak számára ismeretlen.

Ez a kis e-könyvtár elősegíti, hogy a könyvekben feldolgozott szakmai anyag láthatóvá és elérhetővé váljon a nagyközönség számára, és bemutatja, hogy a Felvidék mesterséges határokkal körbezárt részén is születnek az egyetemes magyarság szellemi értékébe illeszthető kiváló emberi alkotások.

#### 4. Közösségépítő rendezvények

A Nagykapos és Vidéke Társulás szervezésében és társszervezésében megvalósuló közösségépítő és magyar önazonosságot megőrző programok:

- Megemlékezések nemzeti ünnepeinkről és magyarságunk jeles napjairól
- Tompa Mihály Szavalóverseny járási/kerületi fordulója
- Erdélyi János Napok
- Hagyományos Csemadok-nap
- Diáktalálkozó Felvidéki napja
- Mécs László Emléknapok
- Előadások, könyvbemutatók és kiállítások
- Évfordulós rendezvények (Erdélyi emlékév, Mécs László emlékév, Gulág emlékév, Arany emlékév)

#### 5. Beiratkozási programok

A szervezet, mint Felvidéki Város és Vidéke Célalap együttműködik a Rákóczi Szövetséggel, illetve a magyar iskolákkal és óvodákkal. 2004 óta valósítja meg a Felvidéki Beiratkozási Programot azzal a céllal, hogy minél több magyar család vállalja gyermeke magyar iskolába és óvodába íratását.

A Beiratkozási Program két fő eleme a karácsonyi ajándékcsomagok kiosztása az óvodásoknak és a rendszerint ősszel megvalósuló ösztöndíjátadás a magyar iskolák első osztályos tanulói számára.

#### 6. Vasárnapi Iskola Program

Az Ung-vidéki Vasárnapi Iskola programot a peremvidéki falvakban élő, idejük nagy részét szlovák nyelvi közegben töltő magyar gyerekek nyelvi és identitásbeli asszimilációjának megakadályozása, és a magyar azonosságtudat rögzítése és elmélyítése érdekében valósítja meg a szervezet.

A program révén a gyerekek felfedezik magyar gyökereiket, tökéletesítik magyar nyelvtudásukat, megismerkednek a magyar nemzet értékeivel, népi hagyományokkal, a magyar gyermekirodalom klasszikusaival, és büszkéek lesznek magyarságukra.

#### 7. Gólyahír baba-mama klub

2018 februárjában indult az első Gólyahír baba-mama klub foglalkozás, mely a Herczegh Károly Alapítvány támogatásával valósul meg, szakmai tartalmát és megvalósítását pedig a Cseperedő program biztosítja.

A baba-mama klub keretében eleinte havi jelenleg pedig heti rendszerességgel Ringató foglalkozás zajlik, illetve havonta a Szülők iskolája keretében az édesanyák szakemberekkel beszélgethetnek a nevelést érintő kérdésekről, véleményt, tapasztalatot cserélhetnek.

#### **A szervezet humán erőforrás bázisa**

A Nagykapos és Vidéke Társulás elnöke 2003-tól Gabri Rudolf. Előtte Fuksz Sándor és Varga László töltötte be ezt a tisztséget.

A Társulás jelenleg 4 állandó munkatársat foglalkoztat, valamint ezen kívül több külsős munkatárs segíti a szervezet munkáját. Az állandó munkatársak az elnökön kívül: pénzügyi referens Gabri Kornélia, projektmenedzser Lakatos Denisza, asszisztens Gabri Lóránt.

Külső munkatársak: rendezvényszervező Vályi Edit, látványtervező Tomojka Vojtko Béla, külső szervező munkatárs Varga Tibor, a Vasárnapi iskola vezetője Varga Katalin, a Ringató foglalkozások vezetője Jakab Krisztina, a Háztáji Vásárudvar gazdasszonya Ilko Diószegi Mónika.

Ezen kívül jelenleg 2019. júniusáig Ádámosy Gábor a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasa, aki gyógypedagógus végzettségű segíti a szervezet munkáját.

Elmondható az is, hogy nagyobb rendezvények szervezésében a szervezet segítségére vannak a helyi illetve környékbeli általános iskolák és óvodák intézményvezetői, a helyi egyházi képviselők, a helyi gimnázium és nem utolsó sorban nagyon jó az együttműködés a város vezetőségével is.

### **A szervezet infrastrukturális lehetőségei**

A Nagykapos és Vidéke Társulás 2003-tól saját ingatlannal rendelkezik, az intézmény neve: Nagykaposi Magyar Közösségi Ház. A közösségi ház jelenleg 11 civil szervezetnek ad otthont.

2004-ben átadásra került a Mécs László Könyvtár, amely jelenleg megközelítőleg 3000 kötetes állománnyal rendelkezik. A gyűjtemény alapját az a közel 2000 könyv képezi, amelyet egy sátoraljaújhelyi idős hölgy azzal a feltétellel adományozott a helyi könyvtárnak, hogy azt valamelyik határon túli településnek adja tovább. A kezdetekkor Skultéty Csaba, a Szabad Európa Rádió egykori munkatársa, Herczegh Géza alkotmányjogász, Géczy Lajos író-tanár és Fehér József, a Sátoraljaújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeum igazgatója, valamint egy miskolci vállalat is nagyobb könyvadományokkal támogatta az intézmény könyvtárát és időközben Herczegh Gézáné Petneházy Melinda is rendszeresen adományozott könyveket, emellett különböző szervezetektől és magánszemélyektől is érkeztek felajánlások.

A könyvtárban szépirodalmi művek és szórakoztató irodalmi alkotások is megtalálhatóak. Jelentősége és kuriózuma igazából abban áll, hogy a régióval, Ung-vidékkel és az egykori Ung megye történelmével kapcsolatos könyveket őriz.

A tervek szerint a jövőben a könyvtár főleg a várossal és a régióval kapcsolatos irodalmi alkotások gyűjtésére fókuszál majd. Az összegyűjtött könyvek, korabeli újságok, térképek, képeslapok, levelek és más kordokumentumok nem lesznek kikölcsönözhetőek, ám a közösségi házban bárki tanulmányozhatja majd őket.

2007-ben a Társulás egy új modern felnőttképzőközpontot adott át. A földszintjén egy közösségi előadó-, rendezvényterem található, mely 60 fő befogadására alkalmas. 2015-ben alakítottuk ki a felnőttképző központ pincéjében található Szövőműhelyt, melyben 20 szövőállvány áll az érdeklődők rendelkezésére. Ugyancsak ebben az évben került kialakításra az emeleti részben található tanszálló, melynek elsődleges célja az volt, hogy a Nagykaposon vendéglátást tanuló szakközépiskolásoknak legyen egy gyakorlóintézményük, ahol a gyakorlatban sajátíthatják el a vendéglátás, elszállásolás fortélyait.

2016-ban az eredeti épültészben Erdélyi János Emlékmúzeumot, 2017-ben pedig az 56-os emlékszobát. Ugyancsak 2017-ben a háztáji vásáruvart, ahol környékbeli, ung-vidéki és bodrogekői kistermelők mutatkozhatnak be árucikkeikkel.

### **A szervezet bevételi forrásai**

A Nagykapos és Vidéke Társulás Nagykapos város költségvetéséből évente részesül támogatásban, amelyből elsősorban a Magyar Közösségi Ház rezi költségeit fedezi. Ezen kívül a tevékenységeit kizárólag hazai, anyaországi és EU-s pályázati forrásból valósítja meg.

### **A szervezet legfontosabb eseményei**

Erdélyi János Napok

Erdélyi Jánosról, Nagykapos leghíresebb és legismertebb születtéről, a reformkori magyar irodalom nagy alakjáról, 1964-től emlékezünk meg az Erdélyi János Napok keretében. 2018-ban Erdélyi János halálának 150. évfordulójára emlékeztünk.

Mécs László Emléknapi

A Társulás 2005-től rendszeresen minden évben megszervezi a Mécs László Emléknapi. 2015-ben a papköltő születésének 120. évfordulója alkalmából Mécs László emlékévet hirdettünk meg, mely keretén belül Magyarország és Szlovákia több helyszínén (Nagykapos, Hernádszentistván, Oroszlány, Pannonhalma) valósultak meg különböző célcsoportnak szóló rendezvények. 2018-ban halálának 40. évfordulójára emlékeztünk rendezvényeinkkel. Az elmúlt évek során számos jeles személyiség előadása és fellépése gazdagította az emléknapi.

### **A szervezet projektjei**

A Társulás kizárólag pályázatok révén elnyert támogatásokból tartja fenn magát. Ennek érdekében évente több pályázatot nyújt be hazai, anyaországi és a lehetőségek szerint EU-s felhívásokra, továbbá partnerként részt vesz TÁMOP, EFOP projektben is.



A következőkben kizárólag a nagy határon átnyúló együttműködési programok keretében megvalósuló sikeres projektjeink kerülnek bemutatásra.

### **1. Határtalan felnőttképzés**

A projekt általános célkitűzése a határrégiók foglalkoztatottsági színvonalának és gazdasági versenyképességének erősítése, ezáltal a meglévő munkahelyek megőrzése és új munkahelyek létrejöttének elősegítése, a határmenti térségekben élők munkavállalási lehetőségeinek elősegítése, a vállalkozói hajlandóság növelése egy egységes humán erőforrás-fejlesztési tér létrehozásával.

### **2. „Megújuló” szakképzés - - Energia hatékony és kis környezetterhelésű technológiákat bemutató, mobil képzési és demonstrációs központ magyar szlovák közös fejlesztésben**

A projekt fő célkitűzése a fenntartható fejlődéshez és hatékony energiafogyasztáshoz szükséges szaktudás fejlesztése a határmenti térségben, egyedi szakmai tananyag és oktatási módszertan kidolgozásával és a képzésekhez kapcsolódó demonstrációs központ kialakításával.

### **3. Határtalan vendéglátás - Szakképzési együttműködés a határon átnyúló minőségi turizmus fellendítéséért**

A projekt célja a határmenti térség gazdasági versenyképességének növelése volt, egy a határon átnyúló szakképzési együttműködés kialakításával a minőségi turizmus fellendítéséért. A kultúrák közeledésének két fő katalizátora az idegenforgalom és az oktatás, ezt a két eszközt, mint a tudatformálás és gazdaságfejlesztés együttes eszközét kívántuk fejleszteni.

#### **4. Competency Centres for Cross-border Cooperation**

A projekt keretén belül kialakításra került egy kompetencia központokból álló régióközi hálózat, mely 4 felnőtt képzési intézményből áll a 4 partner régióban. A hálózat célja az együttműködés erősítése a képzés és a gazdaság között a munkaerőpiac által orientált felnőttképzésben és szakképzésben.

#### **5. Cross-border network cooperation of stakeholders in herbal industry – HERBALAND**

A projekt alapvető célja a határtérség gyógynövény-piacának feltérképezése, helyzetének elemzése, ennek alapján határon átvívelő szaktanácsadási és képzési hálózat létrehozása volt. Az átfogó cél a határtérségben lévő hátrányos helyzetűek helyben foglalkoztatottságának növelése volt.

#### **A szervezet kapcsolatrendszere**

A Nagykapos és Vidéke Társulás idén ünnepli fennállásának 20. évfordulóját. Az ez idő alatt kialakult partneri hálózatunk szerteágazó, a Kárpát-medence országait lefedő. A szervezet kapcsolatrendszerének kiemelkedő partnerei a következők:

Felvidéken a Szülőföldön Magyarul Társulás, a Rákóczi Hálózat szervezetei és a Csemadok.

Kárpátalján a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, Beregszászon. A Partiumban a Partiumi Keresztény Egyetem Nagyváradon és a Traian Vuia Műszaki Gimnázium, Szatmárnémetiben. Erdélyben:

- Civitas Alapítvány a Polgári Társadalomért, Kolozsvár, Székelyudvarhely
- Erdélyi PannonForrás Egyesület, Székelyudvarhely
- Eurocenter Amőba Oktatási Központ, Sepsiszentgyörgy
- Kis-Küküllő Térségi Társulás Balavásártól Szovátaig, Erdőszentgyörgy

- LAM Alapítvány, Illyefalva
- Magna Oktatási Központ, Marosvásárhely
- Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda
- Tabula Oktatási Központ, Marosvásárhely

Délvidéken a CNESA Oktatási és Művelődési Intézmény, Magyarokánizsán és a Szerbiai Teleház Szövetség, Topolyán. Magyarországon a Rákóczi Szövetség; Magyar Emlékekért a Világban Egyesület, Budapesten; Felnőttképzési Szakértők Országos Egyesülete, Békéscsabán; Regionális Tudáshálózatokért Alapítvány, Békéscsabán; ÉMOR -TISZK Zrt., Gyöngyösön, INNTEK Nonprofit Zrt., Egerben és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapesten

### **III. 4. Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata (Філія у м. Берегово Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти) (Gabóda 2019)**

Összeállította: Gabóda Béla

#### **A szervezet küldetése**

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola egy nem állami tulajdonban lévő, III. akkreditációs fokozatú felsőoktatási intézmény, melyet a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány (KMFA) hívott életre. Az intézet 1996 óta működik az Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériumának engedélyével. Eleinte Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola néven folytatott tanárképzést különböző pedagógiai szakokon. 2003-ban megkapta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nevet. Jelenleg „molodsij szpecialiszt”, „bakalavr” (baccalaureus) és „magiszter” fokozatú okleveleket lehet szerezni az intézmény nappali és levelező tagozatán, ezenkívül nem akkreditált képzések, tanfolyamok is folynak, melyeket Ukrajna A felsőoktatásról szóló törvényének megfelelően vezetnek.

#### **A szervezet fő célkitűzései:**

A felnőttoktatás egyik nagy területének tekinthető a szakmai képzés és továbbképzés. Az oktatási intézményekben dolgozók számára ötévente kötelező szakmai továbbképzésen részt venni, melyet a területi, illetve a nagyobb városokban<sup>21</sup> létrehozott pedagógus-továbbképző intézetek szerveznek. A pedagógus-továbbképző intézetek III. fokozatú (főiskolai) akkreditációs szinttel rendelkeznek. Az akkreditáció feltételeit minisztériumi szinten, államilag határozzák meg. Minden intézetnek legalább 4-5 tanszékkal és 5-6 módszertani kabinettel szükséges rendelkeznie.

---

<sup>21</sup> Elsősorban a megyei jogú városokban: pl. Dnyepropetrovszk, Kijev, Harkov, Odessza stb.

Egyes intézeteknek lehetőségük van pedagógiai aspirantúra<sup>22</sup> indítására, amennyiben az ehhez szükséges személyi feltételek adottak és a képzést akkreditálták. Minden ukrajnai megyében működik egy pedagógus-továbbképző intézet. Ezek munkáját a *Nemzeti Pedagógiai Tudományos Akadémián* belül működő Pedagógiai és Felnőttképzési Intézet (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих) hangolja össze<sup>23</sup>. Az intézetek kivétel nélkül állami intézetek, államilag elismert pedagógus-továbbképzéseket csak ezek tarthatnak<sup>24</sup>.

Az intézetek által szervezett továbbképzésekre az elemi, általános, középfokú iskolák, és a pedagógia jellegű szakiskolák, illetve az óvodák pedagógusai jelentkezhetnek, illetve az intézetek tanszékein lehetőség van a fokozattal bíró főiskolai és egyetemi tanárok továbbképzésére is. Az akkreditált pedagógus-továbbképzés érvényességi ideje: 5 év.

A pedagógus-továbbképzések ingyenesek, csupán a végzést igazoló oklevél nyomtatványért szükséges fizetni (19 hrivny)<sup>25</sup>, illetve a szállásért (kollégiumért). Viszont a résztvevő pedagógusok részére a továbbképzés után, a járási/városi tanügyi osztályok visszatérítik a kollégiumi díjat, útiköltséget (egyszerit: oda-vissza) és minimális napidíjat. A pedagógus a továbbképzése idejére teljes bért kap, illetve az őt helyettesítő tanár(ok) bérét is az állam költségvetésből finanszírozzák<sup>26</sup>.

A pedagógus-továbbképző intézetek által szervezett háromhetes tanfolyamok a szakmai minősítés részét képezik. (Ádám, 2010: 55-58; Beregszászi-Cserniczkó-Orosz, 2001: 20-28.) A szakmai minősítésről az oktatási törvény is rendelkezik (Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án. 50. cikkely:

---

<sup>22</sup> Doktori (PhD, kandidátusi) képzés.

<sup>23</sup> Illetve kisebb mértékben az ugyancsak az NPTA keretein belül működő Oktatásmenedzsment Egyetem (Університет менеджменту освіти) és az Információs és Oktatástechnikai Főiskola (Інститут інформаційних технологій і засобів навчання).

<sup>24</sup> A nagyobb felsőfokú intézetek (egyetemek, nemzeti egyetemek) is működtethetnek pedagógus-továbbképző intézeteket, ha átestek az akkreditáción és megszerezték a működéshez szükséges engedélyt. Ilyen azonban kevés egyetemen működik Ukrajnában.

<sup>25</sup> 190 HUF.

<sup>26</sup> Bár ez utóbbira több járásban nem biztosítanak fedezetet, vagyis nem fizetik ki.

A pedagógusok atesztációjáról. Стаття 50. Атестація педагогічних працівників), melynek értelmében minden pedagógusnak meghatározott időközönként<sup>27</sup> és meghatározott eljárás szerint ún. „atesztációll kell átesnie. Ez a pedagógus munkájának minősítését jelenti, ahol egy bizonyos kategóriába sorolják szakember (kezdő diplomás), II. kategóriájú pedagógus, I. kategóriájú pedagógus, felső kategóriájú pedagógus. A bérkategóriák mellett címek is kaphatók: vezető pedagógus (sztársij vcsitely), módszerész, módszertani szaktanácsadó (vcsitely metodiszt), Ukrajna tiszteletbeli pedagógusa (zászluzsenij vcsitely Ukrajini), mely meghatározza a fizetés összegét is. A hatályos rendelet szerint minden öt évben egyszer kötelező az atesztálás, de saját kérésre minden második évben kérhető a minősítés; a friss diplomás pályakezdők csupán három éves munkaviszony letöltése után kérhetik ezt az eljárást. A szakmai minősítést a járási tanügy által összeállított bizottság folytatja le, amely iskolánként is kinevez egy bizottságot erre a feladatra (iskolai bizottság tagjai: igazgatóság, vezető pedagógusok, társadalmi szervezetek képviselői (szülői tanács elnöke, a település polgármestere). A bizottság feladata a hatályos rendelet által előírt számú óralátogatás, a pedagógus szaktárgyi módszertani ismeretének a megvizsgálása, mely témával kapcsolatosan a pedagógus szakreferátumban is beszámol a bizottság előtt. A benyújtott anyag és a személyes tapasztalatok alapján a bizottság javaslatot tesz a kategóriára, melyet a járási bizottság elé terjeszt, amely meghozza a végleges döntést (Orosz 2007: 14-15; Ádám, 2010: 55-58; Beregszászi-Cserniczkó-Orosz, 2001: 20-28.).

A pedagógus-továbbképzések teljesen magyar nyelven történő elvégzésére minden tárgyból nincsen lehetőség. A Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata által szervezett továbbképzéseken az előadások és gyakorlati foglalkozások jelentős része magyar nyelven folyik, illetve a 2016-es évtől van lehetőség a kötelezően leadandó dolgozatok, prezentációk magyar nyelven történő megírására és megvédésére is.

---

<sup>27</sup> 5 évente.

### **A szervezet profilja, főbb tevékenységei**

A Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata nappali és levelező tagozaton szervez tanfolyamokat iskola és óvodavezetésből<sup>28</sup>, szaktárgyakból<sup>29</sup>, inkluzív pedagógiából a kárpátaljai nemzetiségi (magyar, román, szlovák<sup>30</sup>) oktatási intézmények részére, illetve iskolai logopédusok és pszichológusok számára is biztosítja a szakmai továbbképzéseket. A tanfolyamokra a járási/városi tanügyi osztályok felkérése alapján kerül sor, igény szerint.

A Beregszászi Tagozat képzésein a 2017-2018-as tanévben 584 fő pedagógus, óvodapedagógus és iskola-igazgató vett részt<sup>31</sup>

---

<sup>28</sup> Iskola-igazgatók, helyettes-igazgatók és óvodavezetők részére, elsősorban iskola/óvodavezetés és iskola szervezeten témakörökben.

<sup>29</sup> Pedagógusok és óvodapedagógusok részére, gyakorlatilag minden iskolai tantárgyból.

<sup>30</sup> A román és szlovák tannyelvű iskolák részére csak tanítói (elemi iskolai pedagógus) tanfolyamok szervezésére kerül sor. Szaktárgyakból a román nemzetiségi iskolák számára a Csemovci Megyei Pedagógus-továbbképző Intézet biztosítja a megfelelő tanfolyamokat. Szlovák tannyelvű középiskolák nincsenek Kárpátalján (3. típus, lásd. 10. oldal).

<sup>31</sup> A Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata adatai alapján.

***I. táblázat. A Beregszászi Tagozat képzési programja/listája  
a 2017-2018-as tanévben***

	<b>Tanfolyamok</b>	<b>Csoportok száma</b>	<b>Résztevők száma (fő)</b>
1.	Oktatásvezetői tanfolyam iskolai igazgatók, igazgató-helyettesek és szervező-pedagógusok részére	1	33
2.	Magyar nyelv és irodalom szakos tanárok tanfolyama	1	26
3.	Ukrán nyelv és irodalom szakos tanárok tanfolyama	2	50
4.	Angol nyelvszakos tanárok tanfolyama	1	31
5.	Tantói tanfolyam	4	92
6.	Napközis nevelők tanfolyama	1	25
7.	Matematika és informatika szakos tanárok tanfolyama	1	25
8.	Természettudományi tanfolyam (kémia, biológia, ökológia, fizika szakos tanárok részére)	1	36
9.	Történelem és földrajz szakos tanárok tanfolyama	1	30
10.	Testnevelő tanárok tanfolyama	2	44
11.	Iskolai könyvtárosok tanfolyama	1	32
12.	Szakkörvezetők tanfolyama	1	17
13.	Munkavédelem	3	85
14.	Óvodapedagógiai tanfolyam	2	58
<b>Összesen</b>		<b>22</b>	<b>584</b>



### **A szervezet bevételi forrásai**

Az intézmény nem részesül finanszírozásban az ukrán állami költségvetésből. Alapítója, a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány (KMFA) járul hozzá jelenleg is a finanszírozásához. A munkabiztosításhoz szükséges költségek jelentős részét a KMF Magyarországról kapja, valamint pályázati úton egészíti ki. Szakmai ellenőrző szerve Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma. Az intézményben költségmentesen folyik az oktatás minden oktatási szinten. A nappali tagozatos hallgatók az ukrán állami előírásoknak megfelelően ösztöndíjban részesülnek. Több mint 100 diák részesül szociális ösztöndíjban, ami bizonyítja, hogy az intézmény lehetőséget ad a hátrányos helyzetű családokban élő fiataloknak is a felsőoktatásra.

A Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata központi (állami) költségvetési szerv, viszont rendezvényeinek jelentős részét magyarországi pályázatok révé valósítja meg, melyek közül napjainkban legjelentősebbek a Bethlen Gábor Alap forrásai.

### **A szervezet legfontosabb eseményei**

A Beregszászi Tagozat szakmai munkájához a pedagógus-továbbképzések mellett hozzátartozik módszertani szemináriumok szervezése és megtartása a magyar tannyelvű oktatási intézmények pedagógusai számára illetve szakmai konferenciák szervezése<sup>32</sup>. A tagozat az elmúlt hat évben (2013-2018) 44 módszertani szemináriumot és 19 konferenciát szervezett, ebből 11 nemzetközi konferencia volt.

### **A szervezet kapcsolatrendszere**

Az intézmény szoros kapcsolatban áll külföldi és ukrán felsőoktatási intézményekkel, tudományos központokkal, különböző szervezetekkel. A Beregszászi Tagozat által szervezett rendezvényeken (szemináriumok, konferenciák) jelentős számban vesznek részt elismert magyarországi szakemberek, előadók, elsősorban a Nyíregyházi Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös József Tudomány Egyetem, a Pannon Egyetem, a Gál

---

<sup>32</sup> A Beregszászi Tagozat látja el Kárpátalján a nemzetiségi iskolák módszertani szakfelügyeletét.

Ferenc Főiskola Pedagógia Kar és az Apor Vilmos Katolikus Főiskola pedagógusai. Több alkalommal tarthattak előadásokat, szemináriumokat a Sellye János Egyetem (Komárom) tanárai és a Komáromi Felnőttképzési Központ munkatársai is.

A tagozat szakmai munkáját ebben a tekintetben jelentős mértékben segíti a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (terem és szállás biztosítása területén is), illetve a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség

.

## IV. ZÁRÓ GONDOLATOK

A Módszertani-szakmai összegzés és szakmai ajánlás hozzájárul a transznacionális együttműködéssel megvalósuló fejlesztésekhez. Biztosítja, hogy a nemzetközi tapasztalatok becsatornázásával fejlesztési javaslatok kerüljenek megfogalmazásra a szakmapolitika számára.

Az összefoglaló munka jó gyakorlatokról szóló részében számba vettük mindazokat az eljárásokat, módszereket, amelyek általánosan, az egyes földrajzi területektől függetlenül használhatók. Áttekintettük a programok létrehozásának financiaális hátterét, gazdálkodásának körülményeit, megvizsgáltuk a szervezés és értékelés módszertani elemeit. a helyi közösségek belső hálózatának működési mechanizmusait.

Egy fejezet erejéig részletesen feltártuk, hogyan működik a határon túli magyarság oktatása Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában, melyek a legfontosabb erősségek, gyengeségek, milyen fejlesztési javaslatokat fogalmaznak meg a témával foglalkozó szakemberek.

Azáltal, hogy a Módszertani-szakmai összegzés és szakmai ajánlásban bemutatjuk a partnerországok oktatási, képzési, felnőttképzési helyzetét is, egy regionális képet kaphatunk a tanuló közösségek, tanuló régiók helyzetéről. Az intézmények együttműködése révén kialakul egy kutatási és tudásmegosztási együttműködés a tanuló régiók, a felnőttképzés társadalmi felzárkóztató szerepe témakörében, a partnerek a projekt lezárulta után is együttműködnek.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről
- Bajusz Klára – Németh Balázs (2011): Felnőttoktatási felfogások a 20. században. Andragógia Szöveggyűjtemény I. Pécs, Publikon Kiadó.
- Balácsi Ildikó et al. (2013): PISA2012 Összefoglaló jelentés, Budapest, Oktatási Hivatal. [http://www.oktatas.hu/pub\\_bin/dload/kozoktatasi/nemzetkozi\\_meresek/pisa/pisa2012\\_osszefoglalo\\_jelentes.pdf](http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatasi/nemzetkozi_meresek/pisa/pisa2012_osszefoglalo_jelentes.pdf) (2014.június 10.)
- Benedek András – Csoma Gyula – Harangi László (2002): Felnőttoktatási és képzési lexikon. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház.
- Biczó Gábor (2005): A szórványkérdés transznacionális dimenziói és a magyar szórványkutatás. In: Ilyés Zoltán – Papp Richárd (szerk.): Tanulmányok a szórványról. Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Budapest, 2005. 21–42.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (2019): Létrejött a Magyarországi Intézet. In: <http://www.kultura.hu/kulturapolitika/letrejott>
- Európai Bizottság (2000): Memorandum az egész életen át tartó tanulásról (2000). Európai Közösségek Bizottsága, Brüsszel, 2000. október 30. 1832. p. 9. [http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200506/memorandum\\_tanulas.pdf](http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200506/memorandum_tanulas.pdf) (2019.01.25.)
- Farkas Éva (2013): A szak- és felnőttképzés gyakorlata. SZTE JGYPK, Szeged.
- Fehér Gyöngyi Eszter - Kóbor Zoltán (2009): Társadalmi és állampolgári ismeretek tanítása az iskolarendszerű felnőttoktatásban. In: <http://ofi.hu/tudastar/modszertani-strategiak-3/tarsadalmi-allampolgari>

- Fekete Bálint – Török Sándor (2018): Új alapokon: a történelem tantárgy a nemzeti alaptanterv tervezetében. In: <http://ujkor.hu/content/uj-alapokon-tortenelem-tantargy-nemzeti-alpanterv-tervezeteben>
- Gyurgyík László (2004): *Asszimilációs folyamatok a szlovákiai magyarság körében*. Kalligram: Pozsony, 2004.
- Határon Túli Magyarok Központja (2013): A határon túli magyarok kulturális élete. In: <http://www.htmik.hu/a-hataron-tuli-magyarok-kulturalis-elete/>
- Ilyés Zoltán (2005): Szórványkutatás, szórványértelmezés. Megjegyzések a Kárpát-medence szórványközösségeinek társadalomtudományi vizsgálatához. In: Ilyés Zoltán – Papp Richárd (szerk.): *Tanulmányok a szórványról*. Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Budapest, 2005. 64–77.
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Magyarország Alaptörvényét az Országgyűlés a 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el.
- Sz.n. (2012): Az iskolai nevelő-oktató munka tartalmi szabályozása és szabályozási szintjei. In: Új pedagógiai szemle, 62. évf. 1-2-3. sz. 30-44.p.
- Szarka László (2010): Kisebbség és kultúra. A kulturális intézmények szerepe a közösségépítésben. In: A kultúra világa – A határon túli magyar kulturális intézményrendszer. Budapest, MTA Etnikai-, nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 5-25.p. In: <https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/527.pdf>
- Zachár László (2009): A felnőttképzés rendszere és főbb mutatói. In: <http://ofi.hu/felnottkepzes-rendszere-es-fobb-mutatoi>
- Románia
- Ambrus István (2018): *Egyre kevesebb a magyar gyerek, az osztályok összevonását viszont meg lehet már állítani*. <http://itthon.transindex.ro/?cikk=27328>
- Barna Gergő (2016): Az oktatás számokban. A romániai magyar közoktatás 1990 és 2014 között. In: Barna Gergő, Kapitány Balázs, Kiss Tamás, Márton János és Toró Tibor: *Iskolák veszélyben. Tanulmányok a Székelyföldön kívüli magyar oktatás helyzetéről*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

- Barabási Tünde (2019): Az erdélyi magyar oktatási jellemzők az erősségek és hiányosságok erőterében. Összefoglaló tanulmány (Románia) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében. (Kézirat)
- Darvas Boróka (2019): *Egyetem határok nélkül. Kinek és miért vonzó Magyarországon a romániai diploma?* in Átlátszó Erdély. <https://atlatszo.ro/2019/02/06/kinek-es-miert-vonzo-magyarorszagon-a-romaniai-diploma/> (2019.03.21)
- Dósa Zoltán (2019): SYLVESTER DÉNES EGYESÜLET az Udvarhelyszéki felsőfokú oktatásért. Összefoglaló tanulmány (Románia) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében. (Kézirat)
- Kapitány Balázs (2016): Lemorzsolódási pontok a romániai magyar oktatási rendszerben. In Barna Gergő, Kapitány Balázs, Kiss Tamás, Márton János és Toró Tibor: *Iskolák veszélyben. Tanulmányok a Székelyföldön kívüli magyar oktatás helyzetéről.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Márton János és Kapitány Balázs (2016): Veszélyeztetett oktatási helyszínek. In Barna Gergő, Kapitány Balázs, Kiss Tamás, Márton János és Toró Tibor: *Iskolák veszélyben. Tanulmányok a Székelyföldön kívüli magyar oktatás helyzetéről.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Murvai László (2017): *Kisebbségben: az erdélyi magyar oktatás néhány jellegzetessége.* URL: <https://www.maszol.ro/index.php/kisebbssegben/85741-kisebbssegben-az-erdelyi-magyar-oktatas-nehany-jellegzetessege>
- Murvai László (2019): *Kisebbségben: az erdélyi magyar oktatás néhány jellegzetessége 4.* <https://www.3szek.ro/load/cikk/121060/murvai--laszlo-az-erdelyi-magyar-oktatas-nehany-jellegzetessege-4>
- Péntek János (2010): Vezetői összefoglaló. In Szikszai Mária (2010) (szerk.): *Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete és kilátásai.* MTA KTB, Kolozsvár, 10-13.

- Szikszai Mária (2010) (szerk.): *Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete és kilátásai*. MTA KTB, Kolozsvár. URL: [http://adatbank.transindex.ro/html/cim\\_pdf1355.pdf](http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf1355.pdf)
- Veres Valér (2017): A romániai magyarok oktatási esélyegyenlőtlenségei és a felsőoktatási expanzió, a népszámlálások alapján. In Pusztai Gabriella – Márkus Zsuzsanna (szerk.): *Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 187-214.
- Szlovákia
- Bartha Csilla (2003): A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás. In: *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Magyar Kisebbségi Könyvtár sorozat. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 56-75. Elérhető: <http://real.mtak.hu/13812/1/kimenet.pdf>
- Fodor Attila (2015): Fodor Attila, a Comenius Pedagógiai Intézet igazgatójának előadása a nagymegyeri V. Önkormányzati Szabadegyetemen, 2015. október 15-17.
- Gábri Rudolf (2019): A kisebbségek anyanyelvű oktatása Szlovákiában. Összefoglaló ország tanulmány (Szlovákia) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében. (Kézirat)
- Gábri Rudolf (2019): Nagykapos és Vidéke Társulás. Összefoglaló tanulmány (Szlovákia) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében. (Kézirat)
- Stredl Terézia (é.n.): Az anyanyelvi oktatás fontosságáról. In: [https://szmpsz.sk/szmpsz/beiratkozas/4/4\\_1.doc](https://szmpsz.sk/szmpsz/beiratkozas/4/4_1.doc) . *Letöltve:* In: 2019. január 5
- Szabómihály Gizella – Lanstyák István (2011): *Nyelv, Magyarok Szlovákiában*. VII. kötet. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja
- Lanstyák István (2000): *A magyar nyelv Szlovákiában*. Osiris Kiadó, Kalligram Könyvkiadó, MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest – Pozsony

- Dodatok č. 4 k Stratégii rozvoja výchovy a vzdelávania v stredných školách v Košickom samosprávnom kraji: Aktualizácia a konkretizácia cieľov Stratégie rozvoja výchovy a vzdelávania v stredných školách v Košickom samosprávnom kraji pre školský rok 2018/2019
- Zákon č. 245/2008, § 12, ods. 2, 3 Z.z. o výchove a vzdelávaní (§ 12 2, 3 bekezdés, 245/2008 T.t. sz. közoktatási törvény)
- Horváth Szomolai Andrea (2018): A magyar iskola legyen a jó iskola szinonimája. In: <https://www.hirek.sk/belfold/a-magyar-iskola-legyen-a-jo-iskola-szinonimaja> 2018. augusztus 16., 11:02
- Ukrajna
- Ádám Erzsébet (2010): Felnőttképzés gyerekipőben. In: Kozma Tamás-Ceglédi Tímea (szerk.): Régió és oktatás: A Partium esete. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary), Debrecen, 2010. p.52-58.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Orosz Ildikó (2001): Nyelv, oktatás, politika. Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász. p.54.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István (2017): Kidobott pénz vagy megtérülő befektetés? Az ukrán nyelv oktatása Kárpátalja magyar iskoláiban. Magyar Nyelvőr 141 (2017)/3: 292–309.
- Constantinovits Milán (2018): Az ukránosítás végveszélybe sodorja a magyar identitást – Szakértő az oktatási törvényről. Mandiner, 2018. 02. 12. - [http://mandiner.hu/cikk/20180212\\_az\\_ukranositas\\_veszelybe\\_sodorja\\_magyar\\_identitast\\_csernicsko\\_istvan\\_interju](http://mandiner.hu/cikk/20180212_az_ukranositas_veszelybe_sodorja_magyar_identitast_csernicsko_istvan_interju).
- Cserniczkó István – Melnyk Svitlana (2007): Az ukrainai kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Orosz Ildikó szerk.: *Magyarok a Tisza-forrás környékén. A felső-Tisza-vidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében*. Ungvár: PoliPrint. p.120-148. (összesen: 178 oldal)
- Cserniczkó István – Melnyk Svitlana (Черничко Степан – Мельник Світлана) (2010): Етнічне та мовне розмаїття України. Аналітичний огляд ситуації. (Ukrajna etnikai és nyelvi sokszínűsége. Helyzetelemzés). Kijevi Tarasz Sevcsenko



Nemzeti Egyetem – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ungvár: PoliPrint. p. 164 oldal.

- Cserniczkó István (2012): Az államnyelv oktatásának javítására tett kísérletek Kárpátalján. *Alkalmazott Nyelvtudomány*. 12. évfolyam, 1-2. szám. 2012. p. 17-32.
- Cserniczkó I. (szerk., 2010): *Nyelvek, emberek, helyzetek: a magyar, ukrán és orosz nyelv használata a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: PoliPrint.
- Cserniczkó István (2018): Jogokról és lehetőségekről az új ukrán oktatási törvény 7. cikkelye kapcsán. *Együtt*. 2018/1. szám. p. 78-90.
- Fedinec Csilla – Cserniczkó István (2017): A 2017-es ukrainai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma. *Régió*. 2017/3. szám. p. 278-300.
- Fedinec Csilla – Cserniczkó István (2017a): Mi lesz velünk, magyarokkal? Új oktatási törvény Ukrajnában. *Közoktatás*, 2017/4. szám, p.5-11.
- Molnár József – Molnár D. István (2005): *Kárpátalja népsége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. PoliPrint Kiadó. Ungvár. p.8.
- Gabóda Béla (2018): *A kisebbségek anyanyelvű oktatása Ukrajnában/Kárpátalján. Összefoglaló ország tanulmány (Ukrajna) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében*. 35 oldal. (Kézirat)
- Gabóda Béla (2019): *Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozata. Összefoglaló tanulmány (Ukrajna) a „Tanuló közösségek és társadalmi átalakulás: kelet-közép-európai tapasztalatok elnevezésű” elnevezésű EFOP-5.2.2-17-2017-00066. projekt tevékenység keretében*. (Kézirat)
- Pallagi Marianna (2017): Az oktatási törvény 7. cikkelye. *Karpatalja.ma*, 2017. 09. 14. - <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/az-oktatasi-torveny-7-cikkelye/>
- Jelentés a külhoni magyarság helyzetéről. 2008. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest. p.118.

- Ljuklyanova Larissza (2017): A felnőttoktatás jogalkotása és annak biztosítása – nemzetközi tapasztalatok alapján. (Лук'янова Л.Б (2017): Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід.). Ukrajna Felnőttképzési Szövetsége – DVV International. Kijev, 2017. 147.p.
- Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án. (<http://www.golos.com.ua/article294010>; letöltve: 2017. október 14.)
- II.RFKMF – a főiskola történetéből (<http://kmf.uz.ua/hu/a-foiskola-tortenetebol/>) (Letöltve: 2018. 08. 17.)
- Наказ №30 від 12.01.2018 р. – Про утворення робочої групи з розроблення проекту закону України «Про освіту дорослих». (Letöltve: 2018. 06. 12.)
- Лук'янова Л.Б (2011): Концептуальні положення освіти дорослих. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПНУ, Україна  
- [http://www.rusnauka.com/7\\_NND\\_2009/Pedagogica/43099.doc.htm](http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Pedagogica/43099.doc.htm) (Letöltve: 2018. 06. 12.) – Ukrajna Felnőttképzési koncepciója, 2011. Szerkesztette: Ljuklyanova Larissza. Megjelent: Felnőttképzés – elmélet és gyakorlat. 2011/3. szám. p.8-16.
- Elena Merzliakova (2016): Го Українська асоціація освіти дорослих, 2016. június 24. Letöltve: 2018. 09. 09. (<https://prezi.com/bnwyw0xvvd38/presentation/>)
- Orosz Ildikó – Cserniczkó István – Ambrus Pál – Kristofóri Olga (2012): A magyar nyelvű/nyelvi oktatás stratégiai kérdései Kárpátalján, 2008. In: Orosz Ildikó (szerk.): Két évtized távlatából. PoliPrint, Ungvár, 67–242.
- Orosz Ildikó (2018): Várhatóan folytatódik a nyomásgyakorlás. [Karpatalja.ma/2018.12.31](http://karpatalja.ma/2018.12.31).
- II. RFKMF - Orosz Ildikó: a Rákóczi-főiskola rektorának tanévnyitó ünnepi beszéde, letöltve: 2018. 09. 16. - <http://kmf.uz.ua/hu/orosz-ildiko-a-rakoczi-foiskola-rektoranak-tanevnyito-unnepi-beszede/>)

- Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 раїни Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (Letöltve: 2018. 06. 12.)
- Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. XII. fejezet/3/18-as pont. Hatályba lépett 2017. szeptember 28-án
- II. vszeukrájinszkij zjizd pracivnyikiv oszviti, MONU, Kijiv, 2001, 212.
- Ukrajna törvénye az általános középfokú oktatásról (Закан України «Про загальну середню освіту» - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст.230) (27. cikkely: A pedagógusok szakmai továbbképzése és minősítése/atesztációja -Стаття 27. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників);
- Ukrajna törvénye a szakképzésről (Закан України «Про професійно-технічну освіту» - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 32, ст. 215) (VIII. fejezet/46. cikkely: A szakiskolák és a szakképző intézmények pedagógiai munkásainak képzése - Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів);
- Ukrajna felsőoktatási törvénye (Закан України «Про вищу освіту» - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) (4. cikkely: A felsőoktatáshoz való jog - Стаття 4. Право на вищу освіту; 33 . cikkely: A felsőoktatási intézmények rendszere - Стаття 33. Структура закладу вищої освіти; 60. cikkely: Posztgradulis (diploma utáni) képzés. A pedagógusok, tudományos munkatársak továbbképzése - Стаття 60. Післядипломна освіта, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників);
- Ukrajna nemzeti oktatásának fejlesztési stratégiája 2012-2021 évekre (Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 Ураїни «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»);

- Ukrajna törvénye a munkavállalók szakmai fejlesztéséről (Закон України «Про професійний розвиток працівників» - від 5 липня 2012 року N 5067-VI) (I. fejezet V. cikkely: A szakszervezetek, szakmai civil szervezetek és a munkaadók szerepe a munkavállalók szakmai fejlesztésében; II. fejezet: A munkavállalók szakmai képzése);
- Ukrajna törvénye a lakosság foglalkoztatásáról (Закан України «Про зайнятість населення» - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 24, ст.243) (V. fejezet: Szakmai orientáció és szakmai képzés - Розділ V. Професійна орієнтація та професійне навчання)

